UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 11 10 02 07 001 9

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

הפודה ומציל

ספור אמתי בו יסופר לדור את אשר קרה לאחינו בני
ישראל יושבי ארץ בעהמען בראשית שנות המאה
הרביעית לאלף הששי לב"ע.

נעתק לשפת עברית

מאתי

אליעזר יצחק שפירא

אי"ש סערהיי"א

וארשא

בדפוס ר' יצחק גאלדמאן נ"י

שנת תרל"ג לפ"ק.

ГАПОДЕ УМАЦИЛЬ,

т. е. ИЗБАВИТЕЛЬ.

Переведъ изъ Сипуримъ

Е. И. ШАПИРА.

ВАРШАВА,

1873.

Дозволено Цензурою.
Варшава, 13 (25) Февраля 1873 г.

PT
2621
0637R45
1873

Въ Типографіи И. Гольдмана,
Мурановская ул. N. 24.

„כל הימים ועולתה לא נמצא בשפתיו, כי באמונה הוא
„עושה עם מלכו וארץ מולדתו עד היום הזה. אולם
„בכל זאת, זאת שנית אשים אל לבי הפעם, כי חפץ
„אנכי מפשע, ובי רק בעולה תמימה עליתי כליל על מזבח
„קלות דעת ואמונתי אשר האמנתי ברעי, לו בנקמתי
„הרגתי איש לפצעי, כי אז רשעתי מאלהי וחטאתי לנפשי
„חטאה גדולה אשר לא תכופר כי אם בדמי, גדול היה
„אז עוני מנשוא, אולם בכל זאת לא השח לארץ נפשי
„וכבודי, להשיבני עד דכא ולמלא פני קלון, כיום הזה על
„דבר כסף נמאס אשר היה לי לפוקה ולמכשול לב. ועתה
„את תבל יפה בתענוגים! את היי לאלפי רבבה וחיית
„ורבית גם בלעדי ולא יפקד מקומי בקרבך. ואתה אל
„רחום רחמני נא וסלחת לעוני, אל נא! הצליחה נא את
„הורי היקרים ואת העלענא אהובתי חמדת נפשי פה על
„האדמה!"—בדברים האלה מהר ויפשוט אדרתו מעליו.
„שלום לך אדוני!" קרא מרדכי פתאום בגשתו אליו,
„הן רואה אנכי כי יש את נפשך לרחוץ פה ביאור, אך
אל נא תעשה זאת אדוני, ראה הזהרתיך, כי גאו פה
המים מאד, ולמה אפוא תשליך את נפשך מנגד לרחוץ
במקום נורא כזה?—" האיש נבהל מאד מדבריו,
ויסב אליו פניו אשר פני להבים היו מפחד פתאום.

„מה חפצך פה?" שאל בלעגי שפה, „אין דבר!"
„ידי מרדכי כלא יודע מאומה, יש את נפשי לעצרך הפעם
מבוא ברמים, ואתה חלילה לך אדוני לרחוץ במקום
הזה כי בנפשך הוא, ואנכי צר לי מאד על ימי נעוריך,

ואולי חיים עוד גם הוריך ואתה יחיד להם אחרית תקותם
ונחמתם , ואיך תעלה תקותם זאת בתהו ותאבד רגע
אחד, אם בנם יחידם אשר אליו ישאו את נפשם ,
ימצא קברו בתהום רבה על אשר לא ידע להזהר ואשם,
ואם אולי גם בעל אשה אתה, הלא יהיה אז משברי
המאלדוי וגליו קבר הצלחת רעותך לנצח !"

לב האדם באדם דמיונו ככנור נעים מטיב נגן, אשר
אם יעבור עליו רוח צח, מיתריו יביעו רננות כנגן המנגן,
וגם זה מרדכי האיש הרבה במעט ימיו ללמוד דעת את
דרכי בני איש ועלילות מצעדי גבר, כי על כן נצב לב
האדם ערום נגדו לעת מצוא, ואין כסות לכל מוצאיו
ומבואיו, לדעת עת לכל חפץ ולכל מעשה שם ; גם בפעם
הזאת חכמתו עמדה לו להציל נפש איש ממות, ואחרי
אשר שמעו אזניו את דברי האיש ושיחו אשר עם לבבו
ישיח בעמדו על שפת היאור, חשב מחשבות להטות
מחפצו הרע אשר זמם לעשות, כי על כן מדי דברו עתה
באזני האיש ידע לכלכל דבריו במשפט ולתת על פניו
מסוה, למען היות בעיניו כלא יודע מאומה מחפצו אשר
הרה והגה בלבו לשית קץ להיות במים האלה, אכן כי זה
האיש מרדכי שמע את כל דבריו ולא יבצר ממנו לקלוט
אל המטרה מדי דברו אל לבו ולנגוע במיתרי כנורו במעמקי
לבבו. שטף דמעות אשר פרץ כנחל מעיני האיש גלל את
אבן המעמקה מלבו כמעט, ומרדכי ראה ויבן לו כי דרך
עשו פרי למעלה, אך עוד לא עשו שרש למטה, ומאז
צדקתו לא נמלאה עוד באיש הזה, וינסה לעשות מעש

הצדקה שלם, ויאמר: הלא עיניך הרואות כי צדקתי במשפטי, ואברך את ה' אשר יעצני והביאני הלום להציל את נפשך. אך שא נא לי אדוני, אם אהיה עליך לטרח בבקשתי אשר אבקש ממך הפעם, כי דמעת עיניך אשר תזל כטל על לחייך לזכר הוריך ומשפחתך, תעיד לי על המתך וטוב לבך, וידעתי כי לא תשיב גם פני ריקם בהיות לאל ידך לתת את שאלתי.

באין מלה בלשונו הביט האיש בפני מרדכי עד כה, ודבריו הכו שרש עמוק עמוק בלבו, כי למרות מצבו הרע אשר ערה את לבבו עד היסוד בו, עוד אור עיניו אתו לראות ולהוכח כי הגדיל היהודי חסדו עמו, וכי עליו להשיב לו גמולו בראשו ככל אשר תהיה לאל ידו.

„אם רק טובך בידי הוא, ענה האיש במבוכה, כי אז בכל חפץ כפי אמלאנו".

„הן היום בשעה התשיעית בבקר ענה מרדכי, יש לי להגיש משפטי לפני אדוני העיר ולהושיט להם בקשתי בכתובים, ולוּ אחרתי מן המועד הזה כי אז אבדתי בעניי וחטאת נפשי; אך הנה אנכי לא למרתי לשון וספר, כי על כן יהי נא חסדך אתה אדוני ללכת עמי אל בית מגורי, ושם תכין לי את מכתב הבקשה כאשר עם לבבי, ואנכי אשלם לך בעד עבודתך במיטב כספי, וחסדך לא אסיר מני".

„עד השעה התשיעית! קרא האיש בחלחלה, לבי יחיל בקרבי ונפשי...."

„אל נא תשיב פני ריקם, שמע מרדכי את דבריו,

כי רק בך אשים מבטחי בדבר הזה, ולבי אומר לי כי ה' שלחך הנה בגללי, ועתה מהרה נא ובוא עמדי!"

„אם כן אפוא נלכה, קרא האיש בחפזה, אך נחישה נא פעמינו כי עוד שיה ושיג לי לעשות ולהכין עד השעה התשיעית גם אני, ולא בידי עתותי."

וילכו שניהם יחדיו אל מול רחוב היהודים באין דובר דבר ביניהם.

ב

ערב השבת

רחוב היהודים הומה מאדם רב וכל פנים צהלו משמן, כי כאשר יענו בעת ההיא וילחצו את בני עמנו לעזוב דתם ואמונת אבותיהם, כן הוסיפו אלה האומללים יתר שאת ויתר עז, לנטוע בלבבם את יקר תפארת דתם ואמונתם כיתד התקועה במקום נאמן. והיהודי הדך ונכלם אשר אחיו בני ארץ מולדתו לא הכירוהו לתת לו חלק כחלק יחד מטוב הארץ וימררוהו ורבו, החיש מפלט לו בכל עת אל חיק אחיו בני אמונתו, וירא שם מנוחה כי טוב ואת האמונה כי נעמה; ונפשו ורוחו אז אל על ישובו, כעת במרום ימריא ישחק לתבל עם כל תענוגיה ונגעיה גם יחד, ורק האמונה הטהורה בת השמים היא חבל נחלתו וחלקו מכל עמלו, היא תאיר לפניו הדרך העולה בית אל בעמוד אש יומם ולילה להאיר את חשכת לבבו כצהרים, תורת ה' היתה מאדו ובמצותיו חפץ מאד. השבת היה כגן עדן לפניו, ויום ערב השבת כפרוזדור אשר לפני הגן!.

ברחוב העיר עמדו נערות מדלת העם וסלי פרחים בידיהן הביאו למכר להיות לריח ניחוח לכבוד יום השבת, והמון אדם רב ישתקשקון בין החניות לקנות יין ובשמים ושמן למאור, איש איש כאשר השיגה ידו. פה תראינה עינינו אנשים עם טליתיהם בידיהם ימהרו לרוץ אל בית הכנסת להתפלל, ושם נפגשה את אלה מתפללי עם שמש ביום ערב השבת, למען יוכלו לקנות ולהביא דגים בידיהם כמשפט העת ההיא, הולכים ושבים בן חוף המלאדוי עם דגים צרורים במטפחות לבנות להביא ברכה אל בתיהם; פה נערות מהדרות לרוץ אל בית האופה נושאות בידיהן עוגות חלות על לוחות עץ לאפות ליום השבת, ושם תמהרנה השפחות אל בית המטבחים לקחת בשר מכל אשר תמצאנה, נערי המטבחים ישאו בכתף בשר בסל להביא אל בתי העשירים; כן מלא הרחוב מקצה לקצה אנשים ונשים וטף, ומרדכי עם האיש פלטו נתיב למו בין ההולכים האלה. מרדכי שמח בלבו על המראה הזה, לראות את רחוב היהודים כמרקחה לכבוד השבת, אך האיש ההולך לרגלו השבו עיניו מראות חליפות וצבא רב ועיר מלאה תשואות החיים, בעת אשר הוא מאס בחיים ויאמר לטרוף נפשו באפו.

„פה עמוד עמדי אדוני, אמר מרדכי אל האיש בקרבם אל אחד הבתים ברחוב ההוא, כי פה משכני, ואני אלך לפניך לנחותך דרך מבוא הבית", ויעל האיש אחריו במעלות אל בית משכנו. כהמון הרחוב כן שוקק גם בבית מרדכי בכל עבר ופנה. בבית המבשלות יבשל

ויאפה למכביר, אף יצלו צלי על האש, וקול שעטת הכלים בנקות השפחות אותם מהלאתם נשמע מעברים; בחדר הפנימי הסירו קירות הבית את עדים מעליהם, כי יהודית אשת מרדכי צותה על נערותיה לקחת את המנורות למאור, את הגליונים ואת התמונות אשר על הקיר, גם את מנורת השבת אשר שמונה קנים יוצאים מצדיה התלויה בתוך הבית, לטהרם ולנקותם לכבוד היום.

כבואם אל הבית רצו לקראת מרדכי שני ילדיו הקטנים בקול המון חוגג וינשקו ידיו במו פיהם, ויהודית רעיתו שאלתהו, מדוע אחר לבוא היום?

„אמנם אחרתי היום לבוא, ענה מרדכי בצחוק חן על שפתו, אך לא לבדי באתי הפעם" ויצג לפניה את האיש אשר בא לרגלו. אשת מרדכי הניעה ראשה בענות חן לקראת האיש הבא עם בעלה, ומרדכי אמר אליו: הואל נא אדוני ובואה אתי אל החדר הזה, ויבואו שניהם ההדרה ומרדכי סגר את הדלת בעדם, וישם את המפתח בצלחתו, „שב נא אדוני פה לימיני" אמר מרדכי אל האיש בנחת דברו. „הבה נא לי כלי כתיבה הלום, אמר האיש במבוכה, ואנכי אכתוב לך את דבר בקשתך כאשר תאמר אלי, אך אל נא תעצרני פן העבור העת ולא אוכל עוד לעשות רצונך" „זאת לא זאת אדוני!" ענה מרדכי, הן גם אני ידעתי לשון וספר לכתוב כתבי ולחשוב חשבונותי, כי על כן אין לי חפץ בעזרתך הפעם בדבר הזה."

„ומה אפוא חפצך ממני? ולמה הביאותני עד הלום?" שאל האיש בתמהון ובשמטון, כאיש אובד עצות אשר

דרכו נסתרה . „למען הציל את נפשך הביאותיך, הנה ענה מרדכי , זולת זאת אין דבר" . לדברים האלה קם האיש מכסאו ללכת. „שב נא אדוני, קרא מרדכי במנוחה, אהוך ואתה שמע לי , הן אנכי שמעתי את הלונתך ואת התרגזך על נפשך בעת עמדך היום על שפת היאור , ואנכי ידעתי מחשבותיך , פגול הנה לא ירצו , אולם גם אסונך לא נכחד ממני, ואקוה כי יש תרופה למכתך ויד ה' לא תקצר , ואתה הגידה נא לי במה אוכל והצלתי את כבוד שמך ואת חייך , רגע פעם אחת ?"

האיש הביט משמים בפני מרדכי ואין אתו יודע עד מה , אם לצון חמד לו להתלוצץ באיש אובד ומר נפש , ולנקום ממנו היום את נקמת אחיו בני עמו, על חרפתם אשר יחרפום צורריהם על לא חמס עשו ? אם חולם חלום הוא בהקיץ , או אולי לא הבין מה ירזמון דבריו הפעם . ומרדכי ראה ויבן לו ויאמר : מדוע תשתומם אדוני , למה נפלו פניך ? הן בעברך היום לפני אהל הדיגים עמדתי משומם למראה עיני בראותי את פניך והנם זועפים ומפיקים בלהות צלמות לחרדת כל רואיהם , בן משחת מאיש מראיך וכל יצורי גֵוך כמו התמוללו , ואז בנתי לרעיך מרחוק בראותי אותך הולך על יד היאור כמעט השחר עלה , מהרתי יצאתי בעקבותיך והשגתיך , עוד בחמלת ה' עליך, עומד על היאור, אז עמדתי מאחריך בלאט ושמעתי את כל דבריך, והנני היום להושיע לך ככל אשר תהיה לאל ידי , מדעתי כי לא בך העון, וכי רק קלות דעתך ולבך הטוב המה היו בעוכרי נפשך .

„אמנם חי ה' כי לא בי העון הזה!" קרא האיש מנהמת לבו בשאפו רוח כמעט מדברי מרדכי אשר דבר אליו הנחומים, "כי אנכי הלויתי את הכסף לאוהבי למען הצילו מרעתו, והוא נשבע בנפשו להשיב לי את הכסף ביום אתכול כי עבר, ולא השיב עוד גם היום ואיננו. אהה! אוהבי רכני וימעול בי מעל, ואנכי אנה אני בא? זה היום הוא האחרון לימי החדש וכמעט ישמיע פעמון המגדל את השעה התשיעית, ועלי אז לתת חשבון ממכסת כסף האוצר הנתון על ידי למשמרת, ומה אעשה לחכרון לא יוכל להמנות אשר יחסר תחת ידי ממכסת הכסף? הלא ישפכו עלי לעג כמים ומארץ ינידוני ויתנוני לפני..." ולא יכול האומלל לכלות דבריו כי גדל הכאב מאד. „האם כך רב הוא"? שאל מרדכי אחרי דומיה ממושכה.

„רב ועצום הוא ממני! ענה האיש בשבר רוח כי, אין עזרתה בי, וגם יד הורי מטה לעת כזאת אף כי מבני מרום עם הארץ מוצאם; הן ימים רבים עבד אבי לאמונה בארץ מולדתו על מרומי שדה וינחל כבוד, אולם אחרי אשר זקנה ושיבה הכה יחדו עם פצעיו הרבים אשר הביא אתו מקרב, הניאוהו מלצאת ולבוא עוד לפני העם כבימים מקדם, החליף את חרבו השכורה מדם, מדם חלל ושביה מראש פרעות אויב, בעט שוקט ושאנן מפחד, וקשת גבורים בקסת הסופר, כי נתנו אז המשרה על שכמו להיות נאמן וממונה באחד מבתי אוצרות הממשלה בעיר הזאת, אולם לא ארכו לו הימים גם על משמרתו החדשה, כי

פצעיו הרבים כתרוהו, מנוחה הדריכוהו, מבלי נתון אותו לעזוב עוד את המטה אשר עלה עליה עד היום הזה, אך יען כי עבד באמונה ובנקיון כפיו כל הימים, משכוהו הסר לעת זקנתו למלא את ידי אני לכהן תחתיו, וכבה שמו המשרה על שכמי. ועתה הלא שמעו אוניך אדוני, כי אנכי לא לאמונה על משמרתי עמדתי כהיום הזה, אבן לוּ גם ידעת מה אומלל אני, לוּ ידעת איך נתסו נתיבתי להַוָתי, כי אז אולי העברת מעלי חטאתי בפעם הזאת ולעוני לא זכרת עוד. ואתה אדוני לו שמעני!:

הן אנכי מצאתי לי איש כלבבי אשר היה אוהבי מנעורי עד היום הזה, ושמו אלבערט; בהיותנו עוד שנינו בבית הספר בנעורינו בית אבותינו, חברים מקשיבים לקול מורה אחד, גם אז אהבנו איש את אחיו אהבת רעים מאד נאמנה, ומיום ליום גדלה אהבתנו עמנו, עד כי גדלנו והיינו לאנשים ונפשי קשורה בנפש אלבערט אוהבי, גם בשבתנו כשבת אחים גם יחד במקום שבת תחכמוני, הראה לי אוהבי פעמים אין מספר את אותות האהבה, וכל אשר לו יתן בעד נפשו, כי אהבתנו היתה נגדו תמיד. אחרי אשר יצאנו ממקום שבת תחכמוני ללכת איש איש ממנו אל מקומו ואל תעודתו אשר הציב לו למטרה, אז נשבענו שנינו באלהי אמן לבלתי שקר איש בעמיתו כל הימים, רק לעזור איש את אחיו ככל אשר תהיה לאל ידו, לבל יכשל בלכתו על דרך החיים המלאה לה תתחתים ואבני נגף על כל מדרך כף רגל.

הן לי לא נפלו חבלים בנעימים במעט ימי פה על

האדמה, כי על כן היתה עזרת אלבערט אוהבי דרושה להפצי בכל עת, בעת אשר מחלת אבי נגעה בי לרעה ותאכל גם אכול את מעט כספי, אז באתי בתקותי אל אלבערט אוהבי, והוא הלוה לי די מחסורי אשר יחסר לי, בעת אשר לא נתנתני משמרתי להיות לימין אבי בכל עת תמיד ולהפוך משכבו בחליו, אז בא אלבערט אוהבי למלא מקומי, וישלם נחומים לי ולאבי הזקן השוכב על ערש דוי. אני ואלבערט אוהבי חשקנו שנינו בעלמה אחת לאהבה, ואהבת שנינו היתה עזה כמות, אך מי משנינו יאמר נואש לאהבתו למען אהבת רֵע? או קם אלבערט כגבור ונפשו לבשה עז, וינתק וישרש רגע פעם אחת את אהבתו הבוערת כאש, מלבבו הפצוע מחֲיָיהָ המשוחים ברעל, ויאמר לאהבתו נואש למעני, באמור אלי בנדבת אמרי פיהו: „נפלאתה אהבתך לי מאהבת נשים", אך אני בעניי לא גמלתי עוד לאוהבי מאומה כחסדו וכצדקתו עלי, כי כל קרבנותיו עלו לרצון על מזבח לבבי, ואנכי לא הבאתי עוד אף זבח תודה אחד לרצון על מזבחו, להיות שכר לפעולתו; נפשי אז בקרבי תשתוחח, מדעתי כי קטנתי מכל החסדים אשר עשה אוהבי עמדי חדשים לבקרים, ואנכי אין לאל ידי להשיב לו אף על אחת מני אלף, לכן חכיתי בכליון עינים ליום אשר בוא יבוא אלי אוהבי על שכרו גם הוא ככל תגמולוהי עלי. והנה אהה! כי בא היום אשר קויתי, בא בלא עתו ויפצפצני רגע, כי זה שמותה ימים אשר בא אוהבי אל ביתי פתאום ועל פניו צלמות, ויקרא

אלי „הושיעה! כי רק בך עזרתי הפעם", מה חפצך ידידי? שאלתי באהבה, צוה ואומר הנני!

„יש לי חפץ כעת בסך חמשת אלפים זהובים, עננו, ואתה הלוני נא את הסך הזה הדרוש לחפצי ואת נפשי הצלת!"

חמשת אלפים זהובים! קראתי אחריו בתמהון, אין זה כי אם מצחק אתה לי ידידי!

„הן מראה פני אשר כסיד הלבינו יענה בי כי לא מצחק אני לעת כזאת", עננו אוהבי בחמת רוחו ועברתו כי קשתה, עד כי נעויתי משמוע.

„הלא לא נכחד ממך ידידי, אמרתי אליו בנחת דברי, כי אין לאל ידי להלוות לך את הסך אשר תדרוש ממני, יען כי לא בי הוא ומאין אקחנו?"

„לא בך הוא? קרא אלבערט בחמתו, אך טוב אמור: לא חפצתי לתתו לך." אך הלא ידעת ידידי! קראתי מכאב לב, הלא ידעת כי עני ואביון אני ומאין לי סך רב אשר כזה?

„לשונך תצמיד מרמה! קרא אז בקצפו, הן בידיך תסגיר על מסגר היום ובכל יום למאות ואלפים שקלי כסף מבלי הועיל בם לאיש מאומה, ואין עתה לאל ידך לגרוע מהם חמשת אלפים זהובים למען הושיע את אוהבך האובד בעניו!?"

מה תאמר נפשך ידידי? קראתי משומם מנהמת לבי, ואיך תאמר אלי לקחת משאת מאומה מאוצר הממשלה אשר לא לי הוא?

„האם אמרתי לך לגנוב את הכסף למעני? נתן אלבערט עלי בקולו, הלא רק להלוות לי דרשתיו ממך, להלוות לי על ימים אחדים באהבתך אותי, האם שמעת?"

„שמעתי" עניתי בקול דממה באוב מארץ יצפצף, אך מה אעשה לחובתי בקומה למשפט אתי!?

„לחובתך! לחובתך! קרא אחרי בקול פחדים באזני, הוי על מוסר הבלך ועל אהבתך גם יחד! הן אוהב נאמן אתה לי ואח לצרה, האף אין זאת? ומדוע תצעק אלי היום מה אעשה לחובתי? האם אנכי לא אשיב לך את הכסף אשר מידך אקח? הן כל אשר לי נתתי אני כפרך, וזה כסף נמאס אקח ולא אשיבנו לך? הן בעת אשר בגללך אמרתי נואש להעלענא אהובתי מקור חיי, האם אמרתי או כמוך היום מה אעשה לאהבתי? האם לא בחזקת היד נתקתי אז את עבותות האהבה כהנתק פתיל הנעורת בהריחו אש? האם לא למענך עשיתי זאת מבלי התלונן מאומה? ואתה בלשון אחרת תדבר אלי היום בבוא עת פקודתי!"

„הוי תועה מדרך השבל!" קראתי, „אבל מה אענה לחובתי היום? מה אענה לכבודי וכבוד בית אבי?"

„אמנם כן הוא, ענה אלבערט במרירות, הידידות ואהבת רֵע כאין הנה בעיניך, אך החובה והכבוד הן הם יבחרו דרכם נתיבות בלבבך, יבחרו דרכם וישבו ראש. !"

„אל נא ידידי, דברתי אליו תחנונים, אל נא תוסיף לבחור לך לשון ערומים להכאיב את לבבי, ואולם זכור נא ושים זאת אל לבך. כי לימים עוד שמונה,

ביום האחרון לחדש הזה בקורת תהיה בבית האוצר אשר תחת ידי, והיה כי יחסרון חמשת אלפים זהובים, אז אבדתי את כבודי ואת חפשיות נפשי גם יחד, אף גם את כבוד אבי היקר לי מכל כלי המדה האבדתי ביד, ואני אנה אוליך את חרפתי? כי אתה הלא ידעת את המשפט בארצנו, אשר לא יחון זקן ונער מהעביר תחת שבטו!.

„עד יום האחרון לחדש הזה אשיבנו לך, קרא אלבערט בשובו כמעט למנוחתו, באמונתי נשבעתי, בזכר נשמת אמי מנוחתה כבוד, נשבעתי לך, כי עוד ביום אשר לפני יום האחרון לחדש אשיב לך את כספך, ואתה דע לך!"

עוד מעודו עד היום לא שקר אלבערט באמונתו ולא נשא לשוא נפשו, כי על כן נתתי אמון לשבועתו, ומי מלל לי כי השקר הראשון אשר ישא על שפתיו יהי לתנין בפיו לבלעני חיים!? בוא לעת הצהרים הנה, אמרתי, ואז תמצא את הכסף הדרוש לחפצך נכון לפניך; ככה לקחתי מבית האוצר הנתון על ידי למשמרת, חמשת אלפים זהובים, ולאבי לא הגדתי מאומה, יען ידעתי כי הוא לא יתנני לעשות כדבר הזה. לעת הצהרים בא אלבערט שנית אלי ויקח את הכסף מידי, וישבע לי עוד הפעם אמונה אומן, להשיבם לי לפני יום האחרון לחדש הזה.

„עתה הגידה נא לי מה תעשה בכסף הזה אשר תקח מידי ומה ימריצך לקחתו?" שאלתי את אלבערט ברוח כהה, „זאת אגיד לך אחרי שובי, עננני, כי עתה אין אנכי לשום עוד היום לדרך פעמי ובעוד ימים אחדים אשובה אליך". בדברים האלה מהר ויצא מן הבית ולא

חבקני כפעם בפעם ויפרד ממני. כמעט יצא מפתח ביתי החוצה ונקוטותי בפני. וכליותי יסרוני על אשר עשיתי, אך מי יעצר עוד בעד הרעה אשר כבר באה ונהיתה? שמונת הימים האלה היו הרעים במספר ימי חיי על האדמה, כמעט תסוב דלת חדרי על צירה ונפשי נבהלה מאד, כי אמרתי עתה פתאום יבואו אלי לבקש חשבון מכסף האוצר, כמעט הביט אחד מפקידי לתמו עלי, ופני כסיד הלבינו מפחד פתאום, כי אמרתי לו נגלו תעלומות לבבי; אמרתי נגזרתי, בכל יום ויום הלוך הלכתי אל בית אבי־אלבערט לשמור את עת בואו, ביום האתמול לעת הצהרים הוא יום הכסא אשר יעד לי אלבערט ליום שובו, באתי אל בית אביו והנה איננו, עד עת הערב חכיתי שם על בואו, לבי חלל בקרבי ועצמותי כמוקד נחרו בצפיתי, אך לשוא, מהרתי רצתי אל בית משכני אולי בא ויסר שמה, אך אהה, תוהלתי מהלת לב ותקותי מפח נפש, כי בנשף בערב יום האתמול בא אל אביו מכתב ממנו, ובמכתבו זה יקרא לאביו לשלום, שלום מעתה ועד העולם מבלי הוסיף עוד ראות פניו, ואלה דבריו במכתבו: „הן האהבה העזה כמות אשר שמתני למפגע לה ובחוקת היד שורשה מלבי עתה, היא גרשתני היום מהסתפח בנחלת אבותי בארץ מולדתי, כי איך אשא פני אל האיש אשר לקח את אהובתי חיי רוחי ממני לראות עמה חיים ואהבה בתענוגים, ואיכבה אוכל וראיתי בהצלחתו אשר אין על עפר משלה?" כרעם בגלגל כן עבר הרעיון

הנורא הזה משכיות לבבי, וחלף ומחץ מחוץ לא יחמול, וידעתי את אשר עשה לי אוהבי! הן בפיו אמר נואש להעלענא ולבו בל עמו, וינחם על נדבת רוחו הפעם, ויראראשית לו כי יום כלולתי הולך וקרב ויאמר: השמד! אהבתו אלי נהפכה להמת פתנים בקרבו וישבע בלבבו לי נקם ושלם, למען הפוך רגע אהד את הלזמותי הנעימים אשר חלמתי בהקיץ, לבלהות צלמות, ואת תקותי לגלים נצים, לשום לפיד בוז על פני לדראון עולם (ברמזהמרקען) למען תסב גם אהובתי את עיניה ממני והייתי ככלי אובד; אף נקמתו עמדה לו כאשר היתה בלבו עלי, כי עוד מעט ואני אבדתי את כלי המדתי עם כל כבוד בית אבי גם יחד, כי אמנם אף אם המות יצילני מחרב המשפט, אך את שמי ושם בית אבי לא יציל מחרפת עולם, והעלענא הלא תקלל מארץ זכרי!." האיש החריש כמעט רגע וישם ידיו על פניו אשר חמרמרו מבכי.

„הייתי ער כל הלילה הזה, הוסיף לאמר, ובמכתבי אשר הכינותי אל הורי ואל העלענא אהובתי, הצדקתי נפשי לפניהם, והמכתב פרוש עתה על שלחני בחדרי הסגור. ואתה אדוני! הלא עיניך הרואות וישר נוכחת הפעם, כי אין עוד לאל ידי לשוב ממחשבתי ולשנות לטוב דרכי, כי ה' אמר ויהי! לכן חשוך ניד שפתיך עתה, כי למה תשחית דבריך הנעימים והצל לא הצלת את נפשי? ידעתי כי מחשבתך טובה, אך מה תועיל לי מהותי ואנכי לא אהיה עוד על פני האדמה אחרי נפלי, לכן אמותה הפעם, וגם בקבר אספר חסדך אשר חפצת היום לעשות

עמדי ; שמחתי מאד למצא בתבל הזאת ברגע האחרון לימי חיי המעטים , איש טהר לב כמוך היום, אשר יצר לו בצרת רעהו , בשגם הוא נוצרי ואתה יהודי הנך , ומי ממנו לעת כזאת אשר לא ישנא את היהודי בלבו על לא חמס עשה ! ? לכן עוד הפעם אודך אדוני ממעמקי לבבי על הסרך ועל אמתך, ואתה שלום!" • בדברים האלה קם האיש מכסאו , אך מרדכי עצרהו ולא נתנו ללכת, באמור אליו : אל נא תדאג מאומה כי יש תקוה! הן ביום אתמול השיב לי שבני הקרוב אלי את מכסת הכסף אשר הלויתי לו זה לא כביר , כי על כן לא יבצר ממני היום לתת לך את הכסף אשר יש לך הפץ בו ואת נפשך הצלת • עוד דברו בפיו ויקרב אל הארגז העומד בהדרו ויקח מהוכו גלילים אחדים (רוללן) ממולאים בזהב וכיסים ממולאים בשקלי כסף, ויציקם לפני האיש על השלחן , ויאמר : פה תמצא אל נכון את הסך אשר אתה מבקש מבלי אשר יהי לך הפץ עוד לספור אותו •

„ומה אעשה עתה בכסף הזה ?" שאל האיש בתמהון לבב .

„אך זאת היא שאלה נבערה, ענה מרדכי בצחוק , מה לך לעשות עוד ? קח את הכסף עמך ולך לך אל בית האוצר להשיב שם את הסך אשר יחסר, ואז תחבה ברוח נכון על פקידיך אשר יבואו חשבון •" .

„מה זאת תשמענה אזני ?" קרא האיש אחרי דומיה ממושכה „האם לא שגיתי הפעם ? האף אמנם יש את נפשך אדוני, לתת לאיש אשר לא ידעת ושמו פלאי את

הסך הדרוש לחפצו? לתת מכספך לאיש צעיר לימים כמוני היום, אשר קלות דעתו היא היתה בעוכריו להוליכנו שולל בתהו לא דרך? פליאה דעת פעולתך ממני, נשגבה לא אוכל לה!"

„את אשר בעיניך יפלא בעיני לא יפלא, ענה מרדכי בתורת חסד על לשונו, הן אני ראיתי בצרת נפשך בעת שפכת היום שיחך על שפת היאור, ואת לצרתך הנני. ועתה הנה אנכי חיים וחסד אעשה עמך היום, כי נטל עלי באשר זה כל האדם לעשות לרעהו חסד בהיות לאל ידו, ואנכי יש לאל ידי היום להציל ממות נפש איש אשר עצמותיו מלאו עלומים ולבו תקוות נעימות; יש לאל ידי להשיב לב אבות אל בנם יחידם ולב הבן אל אבותיו; יש לאל ידי להציל משחת ודראון עולם נפשות רבות החפות מפשע כאשר שמעו אזני, ואיך אפוא לא אעשה טוב לבעליו ויש לאל ידי?"

„אך אנכי איך אעשה בנפשי שקר לשלם לך רעה תחת טובה? קרא האיש בשממון, הן הכנסותי מעטות הנה ואבי חולה, ומאין לי מוצא לכסף רב כזה בבוא יום השלום להשיב לך את כספך אשר אתה נותן בידי היום?"

„רב לך אל תוסיף דבר עוד בדבר הזה, אמר מרדכי ברגש, הן אנכי לא אהיה לך כנושה, יש לאל ידי לשבוע לחם ושלות השקט יהיה לי גם ממשלח ידי כיד ה' הטובה עלי, ואתה איש צעיר לימים הנך ועוד הזון למועד, לא לעולם תעמוד על משמרתך זאת אשר רק אליה תשא את נפשך היום, כי גבוה מעל גבוה שומר, ואז תחרץ והיה ה'

עמך וכספי אל אמתחתי ישוב, ומה מני יהלוך? ואתה אדוני, זאת עשה וצא מהר מזה עם הכסף אשר לפניך, כי הנה הפעמון אשר בראש המגדל ישמיע את השעה התשיעית ואתה עוד לא עשית מאומה; לכן מהרה ולך לביתך ועשית כלה את המכתב אשר הנחת שם על השלחן, ואז תבוא אל בית האוצר להכין הכל בטרם יעבור המועד ולא יהיה בך חטא." כמעט כלה מרדכי את דבריו האחרונים והאיש העומד נרעש ונפעם לפניו, נסה לברכו מברכת פיהו ולתת לו את תודתו שלום, אך לשונו לחכו דבקה ומלין נעתקו מפיו, אך באין אומר ודברים אחז ביד ימין מרדכי ויחבקה וינשק לו. ובקחתו את הכסף נגש אל הדלת ויעמוד עוד הפעם וישאף רוח כמעט, ויאמר במלים נמרצים ורוח כביר אמרי פיו: אתה איש דגול מרבבה, אוהב טהור־לב ורוח נדיבה בקרבך! הן תודתי בתוך מעי ובלשוני אין מלה להודות לך על אחת מני אלף, אכן נשבעתי לך כיום הזה, כי לא לשוכח טובה גמלת טוב; אולם אם נא מצאתי חן בעיניך אדוני, יהי נא חסדך להגיד לי את שמך, למען יהי בפי תמיד מכירי ברוך ואדעהו בשם, או אז אולי לא יבצר גם ממני להשיב גמול אל חיק מלאך מושיעי, השלוח אלי היום ממרומים להיות לכרוב המוכך בעדי להצילני ולהשיבני אל בית מאהבי."

„שמי מרדכי כהן המכונה צמח" ענה מרדכי בענות רוח.

„ואתה ידיד ה' ואנשים, קרא האיש, אגידה לך גם את שמי. שמי . . . ."

„אל נא אדוני, שמע מרדכי את דבריו, עוד חזון

למועד אשר אדעך גם בשם, ואתה בשם ה' אל נא תאחר מן המועד, כי עוד מעט ואינני, לכן מהרה נא, ראה השבעתיך, מהרה קח ולך!" בדברים האלה פתח מרדכי את דלת חדרו ויאמר אליו בקול: לך לשלום אדוני! אקוה לראותך עוד הפעם בצל קודתי.

האיש החזיק עוד בימין מרדכי, ויחבקה ברגש ובכה יצא מן החדר בדומיה.

ג

הנאהבים והנעימים יחד

ועתה ידידי הקורא, בטרם תצעד הלאה לרגלי ספורנו אשר לפניך, הבה ואשמיעך אפס קצה תולדות ימי האיש היקר אבי־הספור זה ילדו.

בן יחיד היה מרדכי לנרשון אביו, אשר עשה מלאכתו בזהב ואבנים יקרות, ואשר חכמתו עמדה לו לעשות עושר במלאכתו זאת כיד ה' הטובה עליו, גם בילדותו התנכר מרדכי כי זך וישר יהיה פעלו לימים יבואו, ואביו הישר באדם חנך לבנו יחידו על פי דרכו, הדרך הישרה אשר ישרי לב ילכו בה ולא יכשלו, ויען כי לרגל המלאכה אשר לפניו היה לו דבר בכל עת תמיד עם בני מרום עם הארץ הנוצרים, לכן גמר אומר ללמד את בנו, מלבד תורת ה' היקרה לו מכל הון, גם חכמות ודעת ולשונות שונות אשר ילמד אותם האדם וחי בהם, ואשר רק לבני עליה מנדיבי עמנו היו אלה בעת ההיא למנה. ככה זרע האב

על תלמי לבב בנו יחידו כעל אדמה פוריה, וימצא מאה שערים יבול למכביר להיות שכר לפעולתו, כי מדי יום ביומו הוסיף הנער לעלות במעלות למעלה למשכיל, ובהיותו כבן ארבע עשרה שנה בנעוריו בית אבותיו, מהרה לשונו לדבר צחות בשפות החיות אז בארץ ההיא, ויעש חיל גם בשפת רומית העתיקה אשר נברתה מארץ החיים מהיות עוד שפה לנאמנים בעת ההיא. אולם לא רק כשרונות הנער ושאר־רוח לו גדלו מיום ליום, כי מלבד יתרון הכשר חכמתו אשר נשא כציץ זהב על מצחו, גם נדבת רוחו וישרת לבבו, עלו כפורחת בקרבו ויהיו לגפן אדרת, ועליו אמרו כל רואיו: בן חכם כמוהו ישמח אב ותפארת הוא ליולדתו אשר עליו גאותה. ככה עברו למרדכי ימי הילדות והשחרות בנעימים, ושלות השקט היה לו מסביב אין שטן ואין פגע רע, אך הנה פתע לפתאום נהפכו עליו גלגלי הזמן לרעה ויסערו להפיצו; גרשון אביו אבד כל הונו ורכושו בענין רע, ועל אפו וחמתו משך גם הון זרים אחריו במצולה, באין לאל ידו לשלם לבעלי משה ידו אשר נשו בו, ומרוב כעשו וחרפתו אשר שברו לבו נפל למשכב, והמטה אשר עלה עליה לא ירד ממנה, ויפרד לנצח מזרועות בנו יחידו מחמד לנפשו, ומרדכי בן שבע עשרה שנה בעזוב אביו אותו ויולך לעולמו, ככה נשאר הנער גלמוד בחלד באין משען ומשענה, כי גם אמו נסעה למנוחות והעזוב אותו לאנחות.

ויהי אחרי עבור למרדכי ימי האבל, וירא ראשית לו להקים לאביו את שם כבודו אשר חלל ואשר הורס בידי

זמן בוגד , ויאחז בחפץ כפיו במשלח ידו אשר מאת אביו היה לנחלה לו, ובכל אות נפשו עבד עבודתו לרבים, אף חכמתו ועמלו עמדו לו , כי בטרם עבור חמש שנים למות אביו עליו, שלם מרדכי במיטב כספו לכל בעלי משה יד אשר נשה מהם אביו בחייו, ואז נשא ראש ויקו לעשות לביתו גם הוא, למען הוציא למרחב רגליו. בעת ההיא נשא מרדכי את עיניו אל בת שכנו הקרוב אליו, אל יהודית העלמה היקרה, אשר חשקה נפשו בה לקחתה לו לאשה, אפס כי נבצר עוד ממנו להפיק מאויו, כי תם הכסף מכיסו וכל אשר לו נתן כפר פדיון כבוד אביו היקר לו מכל יקר ראתה עינו, ובמה ידע כי יאותו אבות העלמה לתת את בתם לאיש אשר בביתו אין כל? אך אם צדקת ה' כהררי אל, אמנם משפטיו תהום רבה, ואם הוא אמר ולא יקימנה , כי מתו אז גם אבות העלמה שאהבה נפשו, ותשאר יתומה מאביה ואמה גם היא, והרכסים אשר עמדו אז על דרכו היו למישור ; כי הנה בימים ההם ובעת ההיא יצאה הפקודה כלה ונחרצה מאת המלך לגרש את היהודים כלה גרש מארץ בעהמען, לבלתי השאיר פרסה מכל אשר להם, והעלמה העניה אשר חשקה בה נפש מרדכי, לא ידעה גם היא מה תעשה ביום רעה, בבוא עליה שואה פתאום לעזוב ארץ מולדתה, ואנה אפוא יובילוה רגליה גם היא להסתר מפני חמת המציק? ואז הושיט מרדכי את ידו לה להיות למלאך מושיעה בעת צרתה, ותאות גם העלמה באהבתה אותו ללכת עמו לארץ נדודיו ולהתענות בכל אשר יתענה הוא, ותהי לו

לאשה, ותלך אחריו אל ארץ פאלען, הארץ אשר פתחה
או שעריה לפני רבים מגולי בעהמען, וישבו לבטח על
אדמתה באין מכלים דבר.

ויהי אחרי עבור שמונה שנים מיום גלות יהודי
בעהמען מעל אדמתם, מארץ מולדתם ומבורותם, ללכת
לנוע בארץ לא להם, בשנת שלש מאות ועשר לאלף
הששי מיום ברוא אלהים שמים וארץ, והמלך פֿערדינאנד
הראשון קרא דרור ליהודים אשר גרשו מארץ בעהמען
לשוב אל ארצם ואל אחוזתם בקדם, יען כי ישר נוכח
המלך כי רק שוא ודבר כזב טפלו אז על יהודי ארצו, באמור
עליהם שונאיהם מנדיהם: כי יתנו יד בסתר לבני
הישמעאלים אויבי הארץ, והיה זה חסד המלך אשר אמר
לעשות עם היהודים האומללים תחת אשר ענם, כי קרא
דרור למו לשוב ולהאחז בארץ כבראשונה; אפס כי
רבים מעם הארץ מאנו אז לשוב, וישארו בארצות גלותם
אשר אוו למושב למו; אך מרדכי ויהודית רעיתו נכסוף
נכספו אל ארץ מולדתם, וישובו עם מעט הגולים אשר שבו
אל הארץ וישבו על אחוזתם אשר בפראג, אף נחלתם
שפרה עליהם, כי הכמת מרדכי וטהר לבו אשר ברא לו
אלהים, עמדו לימינו בכל עת לנחול כבוד ואהבה מכל
סביביו, ולעשות לו שם שכם אחד על אחיו בני עמו גרי
הארץ ההיא, גם בעת גלותם בארץ פאלען עשה עושר
ביד הרוצים, אך בחפץ כל לבב נתן חלק לשבעה וגם
לשמונה כאשר השיגה ידו, ולא ירע לבבו בתתו מלחמו
ומכספו לדל או לכל איש מצוק ומר נפש, כי באור פניו

תמיד חיים וחסד לכל מבקשי עזרתו, ולא יצא איש אובד מבית מרדכי, אשר לא ברכוהו חלציו ואשר לא מצא לנפשו נחם מנדבות ידיו אשר השביעוהו רצון.

ועתה ידידי הקורא, נתנה ראש ונשובה לרגלי ספורנו זה אל המקום אשר יצאנו משם. בשנה הראשונה לצאת מרדכי ורעיתו מארץ פאלען ושבו אל נחלתם אשר בפראג, נקרו ויאתיו הדברים האלה אשר שמעו אזניך: כי זה האיש מרדכי נתן בחפץ כפיו את צרור כספו לאיש זר אשר לא ידעהו מתמול שלשום ואשר גם בשמו לא נודע לו כיום הזה; ואולם לא מרוך לבב אשר תקפהו פתאום בראותו בצרת נפש האיש עשה את הדבר הזה, כי אם בהשכל וידוע, הבינו וגם חקרו לקלע אל המטרה ולא יחטא, למען הציל נפש איש ממות, רגליו מדחי וכבודו מכלמה.

כמעט יצא האיש מן הבית עם צרור הכסף אשר בידו, ומרדכי התעצב אל לבו מאד וישב משמים בחדרו תפוש ברוב שרעפיו בקרבו. אף אמנם יצר מחשבות לב האדם רק רע מנעוריו וכל היום יתאוה תאוה, כי אל כל דבר חפץ אשר הוא מרום מנגדו גבהי שמים, אליו תשוקתו, וכל אשר יש לו הוא כאין וכאפס נגדו בעת היותו עוד בידו, אך כל יקר תראינה עיניו בו בעת יעשה לו כנפים ואיננו, ככה יקדש גם האיש אשר יקרה לנו נפשו בחייו והיה קודש קדשים אחרי שובו לעפרו, ככה תיקר בעינינו גם ארץ מולדת בעמוד רגלינו אז בארץ נכריה, וככה יקל בעינינו הרכוש אשר רכשנו לנו, לעמת הטוב אשר ישגשג ביום נטעו על ברכי התקוה, בעת היינו כחולמים לבנות

לנו בשמים מגדלים ועליות מרוחים, בטרם שית על עפר בצר לעשות בארץ יסודם.

הן לפני העת הזאת לא בא מרך בלבב מרדכי מעודו, פן ינתק רגע אחד מזרועות משפחתו שאהבה נפשו לעזבה בעמק הבכה כצאן אובדות באין משען ומשענה; אך כמעט נתן את כספו מידו והנה הקיץ הרעיון הזה כישן בחבו, וינע את לבבו כנוע עצי היער מפני רוח, וכליותיו יסרוהו מוסר אכזרי נורא מאד, על אשר נתן כל אשר לו מבלי השאיר בידו מאומה, ומעתה הלא רק אל כח ידיו ותריצות כפיו עיני משפחתו תלויות, ומה יעשה אפוא ביום עברה, ביום שיזועו שומרי הבית ואין לאל ידו להחזיק בהם? מי ירחם אז את אלמנתו ואת יתומיו מי יהיה? רגע אחד אך רגע אחד נקוט מרדכי בפניו על אשר חטא הפעם חטאה גדולה לרעיתו ולמשפחתו בדבר אשר עולל למו, אך כרגע שב ונחם בשומו זאת אל לב, כי הטיב לעשות הפעם למלא את חובתו אשר נטלה עליו, בהצילו נפש איש ממות, ונפשו שבה למנוחתה. עוד מרדכי יושב נרעש ונפעם מהגשות מאליפות אשר רגשו בקרבו, ויהודית רעיתו באה אל חדרו, כי רוח תשוקתה אשר נוססה בה כבכל אחיותיה בנות אדם וחוה, לדעת חדשות ונצורות בכל עת, החל לפעמה גם בפעם הזאת, ולא יכלה עוד להבליג על רוח תשוקתה, כי על כן הפצירה באישה מאד להגיד לה מי הוא האיש הזר הלזה ואת דבר בואו הנה בטרם בוקר. „הלא דבר הוא! אמרה אליו בחן שפתיה, כי האיש האלמוני הלזה ריקם בא הנה ומלא

שב ללכת בצרור הכסף אשר בידו כמשא לעיפה. אל יום טוב בא לנו האיש וברוך הוא בבואו, כי כמעט השחר עלה ואתה הנה על במתי המסחר תדרוך, מי יתן והצליח ה' את מעשיך ועשו פרי למכביר."

„אף אמנם כן הוא, ענה מרדכי בצחוק על שפתיו, כי השכלתי הפעם לעשות מקנה בכספי אשר המציא ה' לידי היום, ונפשי יודעת מראש את מספר התבואות אשר תביא ברכה אל ביתי, ברוך ה' ואעשיר!"

„אף אמנם תגל נפשי מאד, אמרה יהודית בהביטה בפני מרדכי, בראותי כי שמח גם המוכר בצאתו ופניו צהלו משמן, אך אתה אלוף נעורי, הראני נא את החמודות ואת אבני החפץ אשר קנתה ימינך וישמח לבי גם אני."

„אל נא רעיתי, ענה מרדכי בלעגי שפה, הן לא בידך עתותיך היום הזה, ואת שנית כי אין את נפשי להגיד לך ביום ערב השבת מכל דבר חפץ, לבל ישיהך גם ביום השבת והיה בך חטא, לכן הרגעי ודומי עד צאת השבת ואז אגיד לך פשר דבר כאשר תאוה נפשך."

„עשה לך אישי כטוב וכישר בעיניך, אמרה יהודית ברוח חן ותחנונים, להגיד לי היום או לחדול, ואולם דע לך כי אם לא תגיד לי היום ונשאת אתה את עוני ואני נקיה, כי הנה זה דרכי כסל לי להשתוקק בכל עת לדעת חדשות, ולמרות חפצי אחשוב מחשבות חול ביום השבת לדעת ולמצוא את דבר המסחר אשר עשית היום, ומה אפוא הועילו לי החכמים בתקנתם? והיה המעט לי כי לא אקרא לשבת הזה עונג ממצוא חפצי ודבר דבר,

אף גם לבי לא ינוח בקרבי כל יום השבת, כנוח עלי הרוח הוא רוח תשוקתי אשר יפעמני בלי הפוגה."

„זאת לא זאת רעיתי, קרא מרדכי בפנים נזעמים כאיש חושב מחשבות, אחת אמרתי ולא אשנה, ואת אל נא תאיצי בי להגיד לך היום, הלא עוד חזון למועד, ומה ממך יהלוך אם תמשלי ברוחך עד ממחרת השבת ואז תשיתי לבך לדעתו? • אכן עוד מעודה לא הסבינה אשת מרדכי לשוב ריקם מלפני אישה מבלי דעת דבר מכל אשר הוא עושה, כי על כן בא מרך בלבבה כיום הזה, בראותה כי הקשה אישה הפעם לבלתי גלות את אזנה ומבלי שים לב לבקשתה, ותוסף עוד לפצר בו ולבלתי הרף ממנו לאמר: „אל נא תהתל בי יקירי! נפשי יודעת מאד כי לא קנית היום מאומה מן האיש אשר הבאת עמך, אין זאת כי אם אסון יהיה ושוד משדי יבוא על עם ה' להבריע אותנו לפני קמינו כיום הזה, ה' ישמרנו מכל רע, אף אמנם לבי אומר לי ולא יכזב כי הוסיפו עוד שונאינו להתעולל עלילות ברשע, ואתה עוד תוסיף לתת כפעם בפעם את כל אשר לך כופר פדיון נפש אחיך למען הציל את עמך, ואני הנה ידעתי את תנואותיך ועצמך לא נכחד ממני, לכן ידעתי גם הפעם את מסתרך הטוב אשר עשית בפיך ובשפתיך."

„שגית הפעם בשפטך רעיתי, ענה מרדכי במבוכה, כי הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל, והוא יסך לנו באברתו סלה, ששף המים הזידונים אלינו לא יגיעו, אך אַת כי חשקה נפשך לדעת את אשר נעשה, שבי נא

פה לימיני ואספרה • ויספר מרדכי לרעיתו את כל אשר עשה עם האיש ומה הגיע אליו, ויוסף עוד להראות לה בהשכל ודעת איך האלהים הכציא אליו את מעשה הצדקה ויפגש את האיש אשר לא ידעהו מתמול שלשום, ובכה ספר באזניה את כל דברי האיש ואת מרי שיחו אשר עם לבבו ישיח בעמדו לבדו על שפת היאור, ודבריו החוצבים להבות אש הכריעו את לבבה מדי דברו בה, עד כי בכל אות נפשה הקשיבה רב קשב ומלין נעתקו מפיה•

„האם כל אשר לך נתת לו?" שאלה יהודית בשממון כמעט כלה מרדכי את דברו • "כל אשר באוצרי, ענה מרדכי בשפה רפה, והי צוה ויעמוד כי כל כספי היה בידי היום, אשר בזהב בזהב ואשר בכסף בכסף."

„מה שם האיש כי אדע? שאלה יהודית, התבטח כי כספך אל אמתחתך ישוב? לא ידעתי אכנה את האיש ההוא אשר נתתי את כספי לו, ענה מרדכי ברוח שקטה ובלב נכון ובטוח כאלו לא נעשה עמו דבר."

„פליאה דעת ממני אישי יקירי, קראה יהודית בתמהון, הן כסף חמשת אלפים זהובים נתת לאיש אשר לא ידעת ואשר גם בשמו לא נודע לך כיום הזה?"

„כסף חמשת אלפים זהובים, ענה מרדכי אחריה, נתתי היום לאיש אובד עצות אשר ראיתי בצרת נפשו ואשר רק בידי להצילו מרדת שחת בלא עתו, על ידי כספי זה אשר נתתי כפר פדיון נפשו."

„האם יבצר ממך להצילו מרדת שחת גם מבלי תת את כל הונך מידך בגללו? שאלה יהודית ברוח כהה,

והנה אתה את נפשו הצלת וגם עליך לא הבאת כיום הזה את מחסורך כאיש מגן ערוך לקרב נגדך ; כי אם כה תעשה לו ויכלת עמוד, לדבר על לבו ולהוכיח דרכו על פניו לבל עוד ישוב לכסלה לטרוף נפשו בכפו, או אז גם מהונך אצלת לו ברכה והושיעה ידך לו וזרועך היא סמכתהו לבל תמות בנוער נפשו, אך מי יאמר לך לתת את כל הונך לאיש מבלי השאיר לך מאומה? לא יקירי, גם הי לא צוך על ככה ולא נטל עליך לעשותו. ואתה אישי מחמדי, אל נא תשית אשם נפשי בגלל הדבר הזה אם בלשון אחרת אדבר אליך היום, להגיד לאיש כמוך ישרו ולהורותך את הדרך אשר תלך בה ואת המעשה אשר תעשה, ומה ידעתי ולא תדע? אולם רוחך הטוב הוליך שולל בפעם הזאת את רוח מבינתך ותעז ידו עליו; אך הלא באזני דברת זה לא כביר לאמר: תודות לאל עליון כי נשבעה לחם והותרנו לנו גם משען כסף לימים יבואו, ומה גם כי משלת ידי הולך ודל ומי יודע אם גם יום מחר ישביע לכם רצון אתם מחמדי נפשי, לולא מעט הכסף אשר באמתחתי למשמרת?! הלא כה דברך תמיד אלי, ואתה אחרי אשר בא כמהלך רישנו מי יעמוד לנו עוד בעת צרה וצוקה? מי יסור לשאול לשלום לנו בעת אזל הכסף מכיסנו? ולמי נתת את כל הונך אשר אספת בחריצות כפיך? לא לאחד מאחיך בני עמנו אשר עמנו יחד ישא ויסבול בארץ הזאת, כי אם לאיש נכרי מן העם אשר בתוכו אנחנו יושבים, ומי יודע אם לא לאחד

מראשי מנדינו אשר יתנו אותנו חרפה לשכנינו, מי יודע אם לא לאחד מראשי פתנים אלה גמלת טוב ?"

„לו גם יהי כדבריך, ענה מרדכי, לו גם היה האיש אחד מראשי שונאינו מנדינו, האם נקיתי אז מעשות לו את אשר נטל עלי ? האם עלינו לשלם רעה תחת רעה לאיש אשר רוח התעהו להקל באהבת רֵע אשר נטע יוצר כל בלבות בני האדם, אף כי דתיהם שונות ? זאת לא זאת רעיתי ! הן עלינו לנוד לאיש כזה אשר הוא כנפל אשת בל חזה שמש צדקה אשר מרפא בכנפיה לבל בשר יחדו, אך לא לשנוא אותו בלבבנו על אשר שחת דרכו על הארץ לאמר להרם ולא יזרח, כי איך תשנאי את העור מלידה מבטן על אשר לא ראה אור בהיר הוא בשחקים לכל גלוי עינים ? או את החרש על אשר כבדו אוניו משמוע קול ה' בכח קול ה' בהדר ? ואף גם זאת, מי יודע אם לא האיש ההוא הוא מאלה החפצים קרבתנו? כי לוּ ישטמונו כל בני העם אשר אנחנו יושבים בקרבו, הלא כבר תמנו לגוע מבלי השאיר כל זכר לנו לפלטה כיום הזה ; זה דברי לכן אמרתי • כי הטיבותי אשר עשיתי עם האיש, וגם עתה לא ירע לבבי על אשר נתתי לו את כל כספי מבלי השאיר לי מאומה, כי זה כל האדם לעשות לרעהו טוב והסד בהיות לאל ידו, ואם לא אפוא במה נחשב הוא ? ועתה את רעיתי שאהבה נפשי, נעזבה את שיחנו הפעם ואל נא נשעה בדברי רוח, כי הנה זה לנו שנים עשר מעת באנו בברית יחדיו ותמימת דעות עמי תמיד היית, חפצי היה

לך לקו ורצוני למשקלת, אך בשרי עלי יכאב לראות כי לא מחשבותי מחשבותיך היום הזה ולא דרכך דרכי בקדש, אבן עוד תקותי בי כי ימים יבואו ואת תגידי לי ישרי, ולעוני היום לא תזכרי עוד ולא תשאי על שפתיך."

לדברים האלה חורו פני יהודית, ותדע ותבן לה בלבה כי בדבריה אשר דברה הפעם באזני אישה עברה חוק, ותתעצב אל לבה מאד, כי היא ידעה את אישה ואת שיחו, אשר אמרתו תמיד תזל כטל וכנהר היוצא מעדן להשקות את לבבה, ואיך דבר היום אתה קשות ברוח כביר אמרי פיו, הלא דבר הוא? ותפול ברגש קדש על צוארי אישה ודמעתה על לחיה, ותקרא: אל נא אישי יקירי! אל נא תעצב הפעם ואל תשים זאת אל לב, כי כואת וכואת תדבר הלשון, אך לב אדם יחשב דרכו, ואולם אם יתן לי איש את כל הון ביתו למען אכעיסך גם כעם בעבור הרעימך, כי אז בוז אבוזה לו וחרפתו אל חיקו תשוב; ואתה שא נא לי אם את פיך מריתי הפעם, כי אין אדם שליט ברוחו לכלוא את הרוח רגע אחד בטרם עבור הבהלה הראשונה, כבה גם אני נרעשתי ונפעמתי בראשית דברך אלי היום, אולם עתה הנה ישר נוכחתי כי הזכה בדברך תצדק בשפטך, כי ה' לא יעזבנו ולא יכלים לנצח את החוסים בו, ואף כי עתה דל חלקנו בחיים ובידנו אין כל להנוח יתרנו לעוללינו, בכל זאת מאושרים אנחנו בארץ, ולימינך יקר רוח יהפך לי גם אהל דל להיכלי מלך ביפים, וערוגת מטעי לעדן גן אלהים, ומה מני עוד יהלוך? וגם אתה איש חסד הלא

מאושר הנך על דעתך, כי עשית את הטוב בהיות לאל ידך לעשותו ואחור לא נסוגות."

עיני מרדכי המבריקות כספירים זלגו דמעות מרגשת לבבו אשר הקפתהו פתאום, ובנשיקות פיהו מחה דמעה גם מעל פני יהודית רעיתו אשר המרמרו מבכי, ויחבקה באהבה אל חזהו ויקרא: „האח רעיתי הנעמנה ונאמנה גם יחד! מה אעידך ומה אדמה לך, בתמת נפשך וישרת לבבך סלה? עליך רעיתי בצדק אקרא: רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה!"

נעים ומאד נעלה היה המחזה בין
שני אלה הנאהבים והנעימים יחדו!

ד

ליל שמורים.

וידי אחר הדברים האלה והחזיון הזה אשר ראו עיני הקורא, בשנת שלש מאות ותשע עשרה לאלף הששי, בנשף בערב יום הארבעה עשר לחדש האביב, ליל התקדש חג הפסח, והעיר פראג צוהלה ושמחה, ובכל רחובותיה נשמע קול המון חוגג, כי מכל בתי התפלה ובתי הכנסיות נהרו המונים המונים מבני ישראל, וילפתו ארחות דרכם אל מול רחוב היהודים אשר שם ביתם, נדיבי העם כלם כאיש אחד חברים מלובשים בלבושי מכלול ובבגדיהם החמודות אשר יכהנו בהם פאר לימי

מועד ושבת; מעטה משי תכסה את גויותיהם, ומכנסי בגד צמר ילבשו על בשרם, כובע רחב על ראשם ושרוך כסף בנעליהם, ורק בגדים שחורים יעטפו שית למו מכף רגל ועד ראש אין לבן נראה! הרב עם דייניו וסופריו וכל תופשי תורה אשר יד ושם להם בין הגדולים אשר בעיר, כל אלה נברו לפני יתר עם הארץ, בבגדיהם השונים אשר ילבשו, והם בגדי פולאנים בעת ההיא, כובע גבוה כלו כאדרת שער, ובגדי משי שחורים וארוכים לארץ יגיעו, וממול ההזה ישיתו עוד ווי כסף ורקמת כסף את עדים עליהם, וכל רואיהם יכירום על פי האותות ההם כי הם זרע ברך ה', אשר תורתם בתוך מעיהם וחכמתם בחוץ תרונה, בכל מקום אשר נפגשו איש באחיו ואיש ברעהו, ומה גם ברחובות הצרים אשר ברבע ישראל (יודענפּיערטעל) קראו „יום טוב! יום טוב" ויש אשר תקעו כף למיודעיהם אשר על יום טוב באו משוט בארץ ומהתהלך בה למסעיהם, וישאלו להם לשלום; אך לא עמדו בפעם הזאת על עמדם ברחוב העיר כפעם בפעם לדבר דברים מכל שיח ושיג ומכל חדש הנעשה תחת השמש, כי איש איש יפהר היום ללכת אל ביתו לעשות את סדר הפסח במועדו כדת היום. ככה הורקו הרחובות רגע אחד משאונם והמונם ועלז בם, וקול המון חוגג קם לדממה. עוד מעט והנה אור שבעתים, אור יקרות האיר מכל בתי בני ישראל בהעלותם את נרותיהם לכבוד היום הרבה מאד, וקול ישורר בחלון, הקול קול יעקב המזמר לאלהיו בתודה וזכר לנפלאותיו אשר עשה בארץ

חם, ומפיל תהנתו לפני צור ישראל וגואלו להחיש לנו ישועה ולהשיב נדחינו מאפסי ארץ כיום הזה; אין בית ברחוב ההוא אשר אין שם אור להאיר על כל סביביו מבחוץ, אך בית אחד התנוסס כאבן נזר בין כל בתי הרחוב, כי הוא עלה על כלמו בהדר יפעת זהרו אשר הציץ מחרכיו ובאורו נראה אור על כל הרחוב מקצה, והוא בית מרדכי כהן צמח, כי מי יעשה ומי יחוש חוץ ממנו להדר ולכבד את נשף חשקו זה בכל פאר והדר ובכל קדש הלולים כאשר השיגה ידו? ההדר הגדול אשר כל בני הבית נקבצו באו אליו לעשות את הפסח, כלו אומר כבוד לחגי ה' ולחוגגיו אשר יגילו וישמחו בו. בתוך הבית ממעל לו תלויה מנורה גדולה אשר שמונה קנים יוצאים מצריה ואור זרוע ממנה לכל פנות הבית. על השלחן ומסביב לו עמדו מנורות כסף גדולות ונרות דונג גדולים בוערים בם. ריח ניחוח מהוק לנפש מלא את הבית, וכל בני הבית ישבו כשתילי זיתים מסביב לשלחן רבוע העומד בתוך, מכוסה עד רגליו במטפחת לבנה כשלג.

מרדכי אדוני הבית לבוש לבנים מכף רגל ועד ראש ישב בראש כל היושבים על מטה כבודה. לימינו ישבה יהודית רעיתו עם שלשת בנותיה אשר ילדה לו, ולשמאלו המורה עם שלשת תלמידיו בני מרדכי, מעבר לשלחן מזה ממול מרדכי ישבו שני אורחים באים לאכול אתם בחג, אך משרת הבית ושתי המשרתות ישבו לבד על שלחן קטן, לבל יפריעו את היושבים בקומם

לרגעים לשרת את המסבים ולתת להם את שאלתם כרצון איש ואיש, וישבו וקמו ואין נחת. גביעי כסף מלאים על כל גדותיהם יין חמר מלא מסך עמדו לפני כל אחד מבני הבית אל יחסר המזג. על השלחן בתוך עמדה קערת כסף גדולה ועליה שלש מצות שמורות עטופות במטפחת לבנה, ומצד הקערה ספל כסף ועליו מכל אשר יאכל בליל שמורים זה דבר לא נעדר: מן הברפס עד החרוסת ומן המרורים עד הביצים איש איש על מקומו כהלכתם. הבן הצעיר מבני מרדכי שאל כילד השואל להמו: מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות? והאב השיבו כהלכה, ויהי פתח דברו מן ההגדה הפתוחה לפניו, אבן מדי קראו בה התלהב לבבו בשלהבת יה, ומבלי הביט עוד אל ספרו אשר לפניו התנבא בפיו כנביאי אל לפנים בישראל, לספר בקול חוצב להבות אש מכל העבודה הקשה אשר עבד באבותינו במצרים, ולהגיד גם האותיות לאחור על הגאולה והפדות שעתיד הקדוש ברוך הוא לגאלנו מארצות שבותנו; בהגיעו תבער אש ורוחו עוב לרגעים את עמק העבור, כי כעת בשמי מרומים ימריא וירכב על כרוב ויעוף להזות מהזה שדי כגלוי עינים; ככה הוסיף אדוני הבית לספר בטוב טעם ודעת באזני בני ביתו, הנשים עם הטף, את אשר עשה פרעה לאחינו במצרים ואת חסדי ה' כי לא תמנו, כי לא כלו רחמיו, וישלח לעם מושיעתו את משה נאמן ביתו, לעשות נקמה בלוחציהם ולהקים להם את דברו אשר דבר בקדשו לאברהם אוהבו, בברכו את זרעו מרחוק וינטלם וינשאם

לכל לראש, בתתו למו את תורתו התמימה משיבת נפש תדרשנה, ועל פי התורה הטהורה מאירת עינים היה ישראל המליץ בין האלהים אדון כל תולדות ובין התבל כלה, להיות לאור גוים ולהזריע זרע השלום על כל סביביו. ככה הוסיף דבר דברים הלוקחים לבב כל שומע, דברים נעימים וברורים ונער יבינם, כי גם בניו הקטנים הקשיבו רב קשב מדי דברו ויצהילו פנים משמן. ככלותו לספר חלק לכל המסבים, לבכור כבכורתו ולצעיר כצעירתו, מצות על מרורים טבולים בחרוסת, ויניד לבניו די באר את פשר דבר אותות זכרון אלה, את מעשה הפסח בירושלים ואת סדר אכילתו ואחרי כן שמו לפניהם לאכול. השלחן ערוך בכלים מכלים שונים ואיד יעלה מן הקערות המלאות על גדותיהן ממרק בשר ברבורים אבוסים, מרדכי עם המורה ותלמידיו והאורחים גם יחד נדברו איש אל רעהו בעת אכלם ויוכחו בדברי דת ודין מענין החג, והנשים שחו ותתלחשנה אשה באזני רעותה לבלתי הפריע בשיחתן את הגברים המנצחים זה את זה בהלכה. ככלותם לאכול הלק מרדכי לכל המסבים מנות מן המצה הצפונה אתו כדת, ויברך את ברכת המזון על כום יין מלא, ואחר קראו את „ההלל". „אבי! אבי"! קרא דוד הצעיר מבני מרדכי בעת קראם עוד את „ההלל" „הנה איש דופק על דלת ביתנו מבחוץ" לדברים האלה החרישו כל המסבים ויקשיבו כמעט רגע לראות היעמדו דברי הילד אשר דבר להמו, „אמנה גם אנכי שומעת! קראה ילדה בת ארבע במצהלות רוח הילדים, אין זאת

כי אם אליהו הנביא בא אלינו הפעם, האף אין זאת?"
„השקיפה נא בעד החלון וראה!" קרא מרדכי אל שלמה*)
בנו הבכור. ויפתח שלמה את החלון והנה איש עוטה
אדרת עומר עליו, „מי אתה אדוני, ומה חפצך פה?"
שאלהו שלמה. „האם פה משכן האיש מרדכי כהן צמח?"
שאלהו האיש „בן הוא, פה משכנו" ענה שלמה. „אחלי
אפוא אדוני המדבר אלי, קרא האיש, צוה נא בחסדך
לפתוח לפני את הדלת והביאני אליו, אך מהרה נא
אדוני ואל תעצרני רגע, הוסיף האיש בחפזו, כי דבר
לאט לי אליו, דבר אשר יסבן לו לדעתו". המלים האחרונים
יצאו מפי האיש בקול דממה דקה כמעט ישמע ולא
הגיעו רק לאזני שלמה העומד על יד החלון. כל אנשי
הבית נבוכו ויתמהו איש אל רעהו: מה לאיש אשר לא
פללנו פה באשון לילה? ומרדכי שם אל משרתו פניו
ויקרא „אפרים! קח את המפתח בידך ולך פתח את
דלת השער לפני האיש הבא". המשרת יצא מן הבית
כדבר אדוניו, ומרדכי סר גם הוא אל החלון לראות, אך
הנה האיש הליט פניו באדרתו ומצנפתו צנופה על עיניו
ולא יכול מרדכי להביר את פני הלוט. המשרת עם האיש
באו אל הבית, וכאשר הוסיף האיש להיות כמסתיר
פנים לבלתי הבירו כן הוסיפו בני הבית לירא מפניו, ולבם
הגה אימה ופחד מבלי דעת מה זה ועל מה זה. „ברוך
הבא בשם ה'!" קרא מרדכי בבוא האיש הזר אל הבית.
„אודה לה' חסדו כי מצאתיך היום נכון לקראתי" ענה

---

*) זה שלמה צמח אשר הוציא ראשונה את הספר „צמח דוד" לאור.

האיש „ועתה הבה נא אדברה דבר באזניך, כי דבר סתר לי לך לבדך אדוני!" . „נבואה נא פה החדרה" אמר מרדכי אל האיש במבוכה קלה, ויקח בידיו שתי מנורות מעל השלחן ויבואו החדרה והאיש אחריו. כל בני הבית נבוכו מאד ויחרדו איש אל רעהו. הכרת פני האיש הבא ענתה בו כי לא מזרע היהודים הוא, ושניו השתקשקו בפיו לקול דברו אשר יצא מבין שפתותיו הרועדות, ואין אתם יודע עד מה את אשר הרה והגה האיש בלבבו הפעם, אם נקמה עצורה כאש בעצמותיו לבלע ולחבל את כל הבא בידו, או אם כאב אנוש ופחד פתאום הבהילוהו? כי על כן פג לבב יהודית אשת מרדכי בראותה כי ברגע בואם החדרה נסגרה הדלת בערם, ותהעצב אל אישה; אכן בשומה אל לבה כי מרדכי אישה רב אונים הוא ואמיץ כח ולו זרוע עם גבורה לעמוד נגד אויב ומתקומם לעתות בצרה, שבה נפשה למנוחתה, על דעתה כי לא יוקח מעריץ מלקוח ומה גם בעת היותו שורר בביתו. כל בני הבית ישבו משמים באין דובר דבר ביניהם ואזניהם נטויות הקשיבו רב קשב אולי שמע דבר אליהם יגונב מדברי האיש עם מרדכי שם בחדרו. אך לשוא כרו להם אזנים, כי רק קול דברים שמעו ולא הקשיבו דבר זולתי קול. ואתה ידידי הקורא, המכסה אני גם ממך דבר מכל אשר נדברו שניהם שם בחדר? בואה נא עמרי ואשמיעך שם את דבריהם.

כמעט בא האיש אל החדר ויסר את אדרת מכסהו מעליו ואת מצנפתו מעל ראשו ויפול בזרועות מרדכי

ברוב רגשותיו בקרבו ויקרא: „בטרם אדבר דברי באזניך היום אודך איש הכדי ידיד אלהים ואנשים! אודך בכל לב על חסדך ועל אמתך אשר הפלאת לעשות עמדי למען הציל נפשי ממות וכבודי מבלמה". ויבר מרדכי את האיש הצעיר לימים אשר פדה משחת לפני תשע שנים. „ואתה אדוני! הוסיף האיש, הלא כספך אשר השיבותי לך זה ימים או זה שנים בא אל נכון לידך?" ואחרי אשר הניע מרדכי בראשו לאות כי הגיע הכסף אל נכון, הוסיף האיש דברו: „נפשי יודעת מאד כי כאיש שוכח טובה הייתי אז בעיניך אדוני, וכן הייתי גם בעיני, על אשר לא באתי עוד אליך עד כה, למען תברכך נפשי על החיים והחסד אשר הגדלת לעשות עמדי; אולם האמינה לי, בי נשבעתי כי היטב חרה לי ובשרי עלי יכאב על אשר לא נעשתה עצתי בדבר הזה, אך מה יכולתי עשות? ורגלי כמו לנחושתים הוגשו מבלי לכת אנה ואנה מאת פני אדוני ופקידי, אשר ישבתי לימינו תמיד כל ימי היותי בפראג, כי על כן שמחתי במצאי לי איש נאמן רוח כלבבי להשיב לך את כספך על ידו ולברכך בשמי כעל כל הגמולים עלי, ואתך אדוני הסליחה. ועתה הנה גדולות ונצורות באתי להגיד לך הפעם, לכן יהיו דברי היום מעטים, אך בטרם כל אגידה ואספרה לך במלים קצרים איך הגדלת אז לעשות עמדי חיים וחסד רגע אחד, וידעת היום והשבות אל לבבך: כי אם לצדקה זרעת לך אז, רק לפי חסדך תקצור עתה בבוא עת תגמולי, שמעני ואתה דע לך.

ביום המר והנמהר ההוא אשר חשכה לי שמשו בצאתה, ביום ההוא אשר אבהו עשתנותי וכל חושי בי לוא לא חשת אתה לרוחתי לישועתי; כמעט השמיע אז הפעמון אשר בראש המגדל את השעה התשיעית בעת הבקר, והנה עדת אנשים בעלי פקודות העיר באו באיש אחד אל חדר עבודת פקודתי (מוטסלימוטער) ופניהם מועדות לבקר את מכסת כסף האוצר הנתן על ידי למשמרת; אכן רבו בפעם ההיא הבאים לבקר, ואחר הפקידים הגבוהים אשר היה בראש הבאים, לא הסכין עוד לבוא לפני העת ההיא. אחרי אשר מצאו את מכסת כסף האוצר נכונה לפניהם באין פרץ ואין יוצאת, חבקני ראש הבאים בין זרועותיו באהבה ויקרא: „נתת הפעם שמחה בלבי אחרי אשר הראיתי לדעת כי אך לשקר עשו עט, אך שקר העידו בך מלשני בסתר רעיהם, ועצתם לא קמה! מה מאד השתומם לבבי בקרבי לשמוע את האיש, אשר מרום מצבו מנגדי גבהי שמים מארץ, ואשר רק בנגיד ומצוה עם הסר למשמעתו התהלך עמדי עד כה, מדבר אלי כדברים האלה; נוראות נפלאתי ולא ידעתי נפשי. קרא נא זה! קרא ראש הבאים בעליצות נפשו בהוציאו גליון מחיקו ויתננו לי. בידים רועדות פתחתי את הגליון, והנה אהה! עיני חשכו מראות, ורק שלל צבעים כמראה הקשת בענן נראה לי על פני המכתב כלו, עד כי ברב כח יכולתי אני לקרוא את הכתוב שם, והמכתב מכתב אלבערט ידיד נעורי הוא אשר עד כה רצתי בקראי בו, בדברים יורדים חדרי בטן וחודרים כליות ולב הוכיחני

אלבערט על פני במכתבו הלז, על אשר שקרתי באמונתי ולא יראתי לנגוע בכסף האוצר הנתן על ידי למשמרת וחטאתי חטאה גדולה לאלהים ואדם! אף אמנם שכל אלבערט את ידיו הפעם לדרוך עלי חציו דבר מר, לטמון פה יוקשים לרגלי ולתת עצים על האש לכלותני, רק אתה איש אשר רוח נדיבה בקרבך! אתה סבלת עצתו ביום נטעו ותשם לאל מלתו. כבלותי אז לקרוא את מכתבו אשר חמת פתנים בקרבו, עמדתי על עמדי מרעיד ושוכם באין מלה בלשוני, כי נפעמתי עד מאד ולבבי רחב ופחד גם יחד, וראש הבאים הוסיף לאמר לי, „עוד תגדל שמחתי היום הזה עשרת מונים, לראות ולהוכח כי לא נעשתה עצת הנוכל אשר יעץ עליך רעה, יען כי צויתי לבשרך, אם אמצא הפעם כי נקית מפשע רב וכי אך שקר ענו בך, אשר מהיום תהי משרה גבוהה על שכמך מאשר היתה עד כה, והיה שכר לצדקתך ותום דרכך, ועתה הא לך ידידי, ועיניך תחזינה מישרים!" בדברים האלה נתן על ידי ספר חתום בטבעת המלך, לתתו לי בשורה על דבר המשרה הגבוהה אשר תהי על שכמי מעתה. ועתה אדוני ומיטיבי! למי אכף ולמי אקדם בתודה בגלל הדבר הזה אם לא לך הונן ומלוה? כי תחת אשר אמרתי נגזרתי ולא אראה עוד ארץ החיים פה עלי אדמות, עליתי עוד על גרם המעלות לכהן פאר בפקודתי החדשה אשר נתנה בידי. אך הנה לא ארכו לי הימים בפראג ואנכי צויתי ללכת וויענה קרית מלך רב; ככה אז עזבתי את עיר מולדתי ברוח לא נכון בקרבי, ככה יצאתי

מן העיר מבלי שאול את פיך, מבלי הגיד לך, כי כל עוד רוחי בי לא אשכח לנצח חסדך, ואבואה שערי ויען. כמעט באתי אל העיר, כמעט החלותי לעבוד שם את עבודת כהנתי, וכל ישעי וכל חפצי היה לעלות במעלות לרגל המלאכה והמשרה אשר לפני ולעשות לי שם בארץ הזאת אשר על ברכיה נולדתי; אף עמלי ואומץ לבבי עמדו לי לתת אחרית ותקוה לחפצי אשר יפעם בקרבי, ולא יבצר עוד ממני לשלם את נשיי אשר נשה בי לבבי, ולשלם לך את כספך אשר נתת לי כגודל חסדך; את כספך אשר נתת לאיש זר לא ידעתו מתמול שלשום ואשר גם בשמו לא נודע לך ביום תתך לו; ככה צוה ה' אתי את הברכה וכל עמלי שעמלתי ושחכמתי אני אז ויותר, פרי ישוה לי להפיק רצון וחסד מאת כל מכירי, עד כי נקראתי לבוא ולהתיצב לפני מלכי ואדוני, לראות חיים וחסד באור פני מלך אשר האיר אל עבר פני; ואמון רוחי וטהר־לבבי אשר הקרבתי על מזבחו כליל, עלו לרצון לפני הדר מלכותו, ומה גם כי המלך ידע את אבי בעודו בעצם תמו, ואת אשר התהלך לפניו תמיד באמונה ותם לבב, ולא נכחד ממנו כי לא נעשה עמו דבר ככל תגמולוהי עליו, כי על כן נשא לבב המלך אותו לפקוד צדקת האב על בנו, ולעשות עמדי חסד אל כל היום, מני אז גברו עלי חסדי המלך הטוב ומיטיב וחדשים לבקרים רבה אמונתו בי; וכאשר הוסיף להגדיל חסדו עמדי כן הוספתי הגדלתי אני לתת בחפץ כפי את נפשי בפרו, לרגלי מסבות ממסבות שונות אשר התהפכו בתחבולותיהן

לאשרי ולהצלחתי ואשר לא בידי עתותי עתה להציגן אחת אחת לעיניך הפעם, גדלני המלך קיסר אשבנז מעתה, ויכירני לעמוד לפניו כל הימים וישימני לאיש סודו היודע מצפוניו וכותב כתביו (גטהייס-טרייבער) ואף כי לא לקחתני המשרה הזאת אחר כבוד והוד אשר תפארתה עליהם, ולא הושיבתני עם רוזני ארץ לכסא, בכל זאת לא יבצר ממני לפעול ולעשות גדולות בבה המשרה אשר בידי למשפט אלהי יורני, כי כפלגי מים לב המלך בידי, ואמונתו רבה בי מאד, ומיום היות המשרה על שכמי לא עזבתי עוד את המלך עדי רגע, כי בחדרי הנשען אל חדר המטות אשר למלך שם ביתי ושם אשכבה ואישן גם בלילה, למען אהיה קרוב לו בכל קראני אליו, אך לוּ שקל תשקל אמונת מלכי בי לעמת עבודתי ועמלי שאני עמל בגללו ושאני מחסר את נפשי מטובה, כי עתה מחול ימים תכבד, וכל עמל ויגיעת־בשרים כאפס ואין נחשבו נגדה והיו כלא היו. ועל פי אמונת המלך אשר יאמין בי לגלות לי סודו בכל עת תמיד, יש גם עתה לאל ידי לגלות את אזנך אתה איש חסדי! על דבר הרעה הנוראה אשר נגד פני יהודי פראג וארץ בעהמען לעת כזאת. וזה הדבר אשר הביאני עד הלום, ואתה הסכת ושמע.

זה לפני ימים אחדים כמעט הבקר אור ואני יושב בחדרי לבדי והנה קול הפעמון נשמע מן החדר אשר יעבוד שם המלך את עבודתו לבקרים, מהרתי לבוא החדרה לקול הקורא, והנה המלך הולך בחדר הבית בצעדי־און הלוך ושוב אחת הנה ואחת הנה, ואנכי נבהלתי מראות

את פניו אשר כסיד הלבינו כמפחד פתאום, ועל עפעפיו צלמות. באתי החדרה גם דפקתי על הדלת אחרי והוא לא התבונן. „עתה באתי!" אז אמרתי בשפל קול למען למשוך עין המלך עלי „הלא קראת לי אדוני המלך!"

„אתה באת!" קרא המלך בחפזה בהתעוררו מרוב סרעפיו בקרבו כאיש אשר יעור משנתו.

„שמעתי את קול הפעמון אדוני המלך!" עניתי במבוכה.

„אף אמנם קראתי לך, ענה המלך, כי יש לי חפץ בך."

ויוסף המלך ללכת בחדר הלוך והלום ויורד לארץ ראשו בלכתו כחושב מחשבות, ואחרי רגעים אחדים עמד לפני ויקרא במלים נמרצים:

„כלה ונחרצה היא ממני: כי בטרם עבור שלשת ירחים יעזבו היהודים את רחובות עיר פראג ומגרשיה ואת כל ערי ארץ בעהמען למושבותיהם בעריהם!"

„אדוני המלך!, קראתי כאיש נפעם, כמעט עברו תשע שנים מעת שבו נדחי היהודים לשבת בארץ בעהמען, אחרי אשר גרשו מזה בשכבר הימים, יען כי ראו כל עם הארץ ויוכחו כי על לא המס בכף היהודים האומללים חרה אפם בהם לגרשם מן הארץ, ומה עול נמצא בהם לעת כזאת להעיר עליהם את חמת אדוני המלך? האם עמדו עוד הפעם משטינים על ימינם לשטנם?"

„אין שטן ואין פגע רע!" ענה המלך בהלך נפשו, „וגם אנכי צר לי מאד על האומללים ההם כי יאבדו בלי פשע; לוא השטינו עליהם גם הפעם מבקשי רעתם, כי

אז ינוח לי לשלחם ביד פשעם ובשרי עלי לא יכאב, אך איככה אוכל וראיתי ברעה אשר תמצא אנשים חפים מפשע בגרשי אותם מארץ מכורותם ומולדותם? מארץ אשר ישבו בה גם אבות אבותיהם מעולם זה מאות בשנים ושלות השקט היה להם בכל מושבותיהם?"

„אם כן אפוא אדוני המלך!" הרהבתי עז בנפשי ואשאלה אחרי אשר ההריש כמעט „אם גם רחמיך יכמרו לנוד ליהודים יושבי ארצך ומבקשי רעתם לא העלילו עליהם מאומה לרע להם, למה אפוא יחרה בם אף אדוני המלך, לגרש אנשים שלוים ושוקטים על שמריהם כלה גרש מארצו להיות נעים ונדים באין מחסה ומסתור בארץ לא להם? ואם מושל באדם צדיק, מושל יראת אלהים כפֿערדינאנד קיסר אשכנז יגרשם מארצו, מי עוד יאספם ומי יסור לשאול לשלום להם בארץ ענים!?"

„בי נשבעתי! קרא המלך בשומו ידו אל לבו ברוח לא נכון בקרבו, כי היטב חרה לי גם אני על הדבר הזה אשר אני חושב לעשות, אכן אחת דברתי, אתת נשבעתי בשם ה' ושבועתי לא תשוב ריקם!"

לדברים האלה השתומם לבי בקרבי והייתי כחולם חלום בהקיץ ולא ידעתי נפשי, כי מי האיש אשר יערב לגשת אל קיסר אשכנז להורותו את המעשה אשר יעשה ואת אשר נטל עליו? מי הוא זה ואיזה הוא אשר ישים לבו כאבן ומצחו כנחושה לאמר למלך: „השבעה לי.!?" המלך ראה ויתבונן על תמהון לבבי באין אומר ודברים,

ויוסף ללכת בחדר הנה והנה כמשפטו תמיד ואחר התיצב נכחי ויאמר :

„ליל אמש במשכבי על ערש יצועי תפוש ברוב שרעפי בקרבי, לבי לא ינוח ועורקי לא ישכבון מרוב רגשותי אשר רגשו התרוצצו בחבי, וכליותי החלו ליסרני כפעם בפעם מוסר אכזרי מאד, על אשר לא הגברתי חילים לחגור שארית־חמות על בני כת־המשנים*) לעשות כלה את שנואי נפשי אלה אשר אוו את ארץ בעהמען למושב למו, ואתה הלא ידעת את אשר עשיתי להם להשמידם מארצי עדי עד כמעט ישבתי על כסא מלכותו, אך הנה נער הייתי גם זקנתי, ונפשי שבה למנוחתה ועם לבבי אז אשיחה: ילך לו איש בשם אלהיו, בשם דתו ואמונת אבותיו, ואנכי מה כי אפריע את שלום הארץ בגלל אלה

---

*) כת האוטראקווויסטען או הקעלכנער היא אחת מכתות הנוצרים אשר מצאו קן בארץ בעהמען ויקראו קעלכנער על שם הגביע (קעלך) אשר ישרתו בו בקדש בהקריבם לחם ויין לעת מנחת-הערב (בראד אונד ווין צום אבענדמאהל) וזה שמם אשר יקראו להם גם אונטראקווויסטען ר"ל „אלה ואלה" יען כי לפי משפט הכנסיה-הרומית אין לעם-הארץ חלק בהגביע ולא נהלה במנחת-הערב, אך לפי משפט כת האוטראקווויסטען יש גם לעם-הארץ חלק בם והיה הגביע לאות על ידם בצאתם למלחמה, (אלס פעלדצייכען) לכן קראתי להם „משנים" על שם לחם-משנה, ויתר דברי הכת ההיא הלא הם כתובים על ספר „קאנפערא-טיאנס-לעקסיקאן בדבור המתחיל Colixtiner oder Utraquisten (הערת המעתיק)

אשר לא מחשבותי מחשבותיהם בדברי אמונה ודת? הלא לנו לנוד בכל עת לאלה המטים עקלקלותם, אך לא לרדפם על צוארם על לא חמס עשו, ומה גם כי האב הקדוש אשר ברומא אמר לתת להם הניגה לפלטה בארץ הזאת, אולם בכל זאת נחמתי כי עשיתי זאת ומי יודע אם רצה האלהים את מעשי, כי כל דרך איש ישר בעיניו ותובן לבות ה׳.

לכן יש אשר כל הלילה תדד שנתי מעיני מרוב שרעפי בקרבי ואני רק הוה שוכב וחושב מחשבות. ככה גם ליל אמש שכבתי עד חצי הלילה ושינה בעיני איננו רואה. פתאום ישנתי אך שנתי נהיתה עלי והתתני בחלומות, חזיונות ימים עברו עברו לפני כבני מרון ויתיצבו כמו נד נגדי, וארא אותי בחלומי ועודני ילד נער את בני־המלך והנני עומד בחדר־התרפים (בילדערזאל) אשר בארמון המלך במאדריט הבירה, ומורי איש זקן נכבד עומד מאחרי ואני קורא בכתבי־הקדש לאוניו. אך פתע לפתאום ספו המו כל החזיונות ההם מנגד עיני, והיכלי הארמון אשר במאדריט עוד אינם והיו כלא היו והנני קיסר אשכנז ועומד להמי בחלון ארמוני אשר בפראג הנשקף מול פני העיר, עיני לנכח העיר הביטו ולאזני קול בקול שירת היכל המשנים ברעם מבית תפלתם אשר בעיר. בפנים נזעמים הבטתי כה וכה ולימיני עומד עוד הפעם איש שיבה זה מורי ומדריכי לפנים ויושם אל העיר פניו ועל עפעפיו צלמות, ואבינה במראה לדעת מה ירזמון עיניו לי, ואען ואמר לו בחלום בהברים נמרצים:

לא! זאת לא אוכל, כי גם אבי וקדושי נתן להם חנינה ואיכבה אוכל וראיתי ברעתם ?! מבלי משים הבטתי אז על עיר־היהודים הנשקפת ממול ארמון־המלך, ולמרות חפצי ובלי חמדה הרמותי לשמים ידי ואמרתי: „חי ה' לעולם! כי את אלה גרש אגרש כלה מארצי וטרם עבור שלשת ירחים לא יראה ולא ימצא יהודי אחד בכל גבול ארץ בעהמען, בי נשבעתי ואקימה!" כמעט הוצאתי מפי את המלים האלה, ותפעם רוחי בקרבי ויצר לי מאד גם בחלומי על היהודים האומללים כי יאספו בלי פשע. והנה מעי המו לי יחד נכמרו נחומי ואיקץ והנה חלום, גם בהקיץ לבי עלי דוי, אך את אשר נדרתי אשלמה ושבועתי היא תקום, ועתה לא אשקוט ולא אנוח עד אם עשיתי ועד הקימי את דברי להנתן דת ולא יעבור לגרש שנית את כל היהודים מארץ בעהמען לבלתי השאיר להם פרסה!"

בכלות המלך לדבר את הדברים האלה הוסיף עוד הפעם להתהלך בחדרו בצעדי און הלוך ושוב. ואתה אדוני! הלא תשער בנפשך לדעת את מצבי אני לעת כזאת בשמעי את קול המלך מדבר אלי כדברים האלה אשר לא פללתי לשמוע, רוח בטני הציקתני לדבר טוב על היהודים כאשר היה עם לבבי, אך המלך לא נתנני לדבר דברי ויקרא: אל נא תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, ואנכי אחת אמרתי כי צר לי גם אני על האומללים ההם, אך הנה דברי אשר יצא מפי לא ישוב ריקם כי אם עשה את אשר חפצתי, יען ידעתי כי יש אשר החלומות אמת ידברו, כאשר גם לפרעה אז הראה אלהים בחלום את אשר הוא עושה למען

הציל את עמו מרעב ותהי להם נפשם לשלל, ואנכי אפוא קיסר אשכנז, האם נופל אנכי מפרעה? וארצי האם לא כארץ מצרים היא בעיני מהולל־כל המשפילי לראות בשמים ובארץ? לכן אחת נשבעתי לגרש את היהודים מארצי ודברי לא יפול ארצה, ויהי מה!"

אני ידעתי את לב המלך מאז ועצמו לא נכחד ממני, וארע גם הפעם כי אך שוא אפצה פי לדבר טוב על היהודים, ואף כי לב טהור ברא לו אלהים ורוח־נדיבה תסמכהו לעשות רק טוב וחסד אל כל היום, אך כבוד אמונתו יקר בעיניו מכל יקר וחלילה ממנו לעשות קטנה או גדולה אשר לא כתורתה, כי על כן גם נדרו אשר נדר בחלום בלא דעת־נפש, קדש הוא לו ומוצא שפתיו לא ישנה, לכן שבתי בפחי נפש לפעלי ולעבודתי, ואך לשוא חשבתי מחשבות להועיל לבני עמך, כי ראשי היה עלי ככרמל ולבי חלל בקרבי, אך אין עצה ואין תחבולה. פתאום והנה חסדי ה' האירו נתיב בחדרי לבבי להאיר דרכי לפני בעמוד אש לילה ואת עמך הצלתי. „יהי מה!" אמרתי אני בלבי, אראה פניך אדוני, ופה אל פה אדבר עמך ודעת בעצה תכון; וסבותי אני את לבי להשיג הרשיון מאת המלך לצאת מן העיר, אך גם בדבר הזה בא מרך בלבבי פן יחשדני מלכי ולא יחטיא המטרה, כי ירט הדרך לנגדי למען הגיד ליהודים את אשר הוא חושב עליהם ולהורותם את אשר יעשו למען הסיר מהם את חרון אף המלך, אחרי אשר כבר נסיתי לדבר במו פי ולהגיד לו ישרם בפניו, והיה אם יודע הדבר בין החיים בטרם בוא עתו

אז גם לעמך גם לי הרעותי והצל לא הצלתי את עמך, כמעט אמרתי נואש לשום כזב מחסי להיות לי כסות עינים על הפצי ברדך אשר אני הולך, והנה הקרה ה' לפני ויהי לי לישועה, כי בא לי מכתב מארץ אונגארען אשר שם ביתי, לתתו לי בשורה כי ילדה לי רעיתי בן, זה בני בכורי ראשית בכורי אהבתנו, וכבה לא יבצר עוד ממני לשום לדרך פעמי ולא אירא רע.

„אדוני המלך! דברתי תחנונים כבוא המלך אל חדר עבודתו שנית, יגדל נא חסדך עמדי לתת את שאלתי ולעשות בקשתי . . ." „דבר כי שומע אנכי, ענה המלך בפנים נועמים, אך בדבר היהודים אל תוסיף דבר מאומה, כי כלה ונחרצה היא ממני לעשות להם כאשר נדרתי ומי ישיבני?" זאת לא זאת אדוני המלך, עניתי במבוכה בלב ולב, אך הנה בשורה מוצאת לי מביתי היום כי אשתי ילדה לי בן, ועתה הלא ימי חג הפסח יגיעו ובימי חג רק מעט תמצא חפץ בי, לכן ארהיב בנפשי עז לחלות את פני אדוני המלך . . ."

„האח נחש ערום! קרא המלך בצחוק על שפתיו, ידעתי את תנואותיך, כי נכסוף נכספת אל ביתך ואל אשתך, לכן לך בשם ה' כי בימים האלה לא אמצא בך חפץ, אך מהרה רדה ובעוד ימים שמונה תשוב להיות עמדי פה, ראה הזהרתיך!"

בדברים האלה נתתי את ברכתי למלכי ואבוא אל חדרי להעריך דברים אחרים אל רעיתי בטרם אלך לדרכי, כי אנכי לא כחדתי או מהעלענא אהובתי את אשר מעלתי

מעל לשלוח יד באוצר המלך, וגם את חסדך אשר הפלאת עמדי לא העלמתי ממנה, והיא גם היא תעריץ ותקדיש את שמך וזכרך כיום הזה, לכן מהרתי ערכתי דברים אליה לאמר לה: כי עתה הנה באו ימי הפקודה לשלם לאיש חסדי כמפעלו ככל תגמולוהי עלי, וחלילה לה מקצוף עלי על אשר לא אבוא לשחר פניה בעת אשר נתנה לי הפשה מאת פני המלך, כי בדבר מושיעי ומציל נפשי, בדבר האיש מרדכי כהן צמח אשר היה לי כברוב־הסוכך ובאברתו יסך לי בעת עמדי בעברי פי־פחת לקפד כאורג חיי, בדבר מלאך מושיעי זה אני הולך כעת פראגה. „ועתה את רעיתי! אמרתי לה עם הספר, אל נא תשלחי לי מכתב הנה כל עוד אשר אני נודד מחצר המלך, כי פן יודע לאיש כי אינני בביתי היום וכי רמיתי את המלך ואגנוב את לבבו או אבדתי בעניי; ואת רעיתי!, הלא לא נפלאת ולא רחוקה היא ממך לדעת ולהבין: כי דבר גדול ונכבד מאד אני הולך לעשות, אם יש לאל יד הדבר הזה לעצור בעדי מבוא אל נוי היום למען חבק אותך בזרועותי ולתת ידי על ראש בני בכורי אשר ילדת לי יונתי תמתי"

בנשף בערב יום אשר השגתי הרשיון מאת המלך לצאת מן העיר נשאתני מרכבתי קל מהרה על הדרך העולה אל מול גבול אונגארען, אך כהרחיקי ללכת מקיר העיר וחוצה, מהרתי אז ירדתי ממרכבתי ועליתי על סוסי העומד אסור הכן בגללי שם בחורשה, בחוזק יד דפקתי את סוסי למען ימהר לרוץ אורח ברדך המלך העולה פראגה, ועתה הנה באתי שעריה עיף ויגע מאד ואמהר למצוא

נתיבותיך אדוני, למען הורותך את אשר תעשה והצלת את נפשך ונפש עמך, מסערת הזמן אשר יסער להפיצכם ולעשות אתכם כלה."

ככלות האיש לדבר דברו ישב על הכסא לשאוף רוח, ומרדכי דבר אליו רתת מפחד פתאום אשר הבהילו: „שא נא לי אדוני, ואל תשית אשם נפשי היום הזה אם יבצר ממני הפעם להודות לך בפי על החסד והפדות אשר אתה הולך לעשות לעמי, כי רוחי חבלה מאד וזמותי נתקו עד כי אין בלשוני מלה להגיד לך אף אחת מאלפי רגשותי אשר יתרוצצו בחבי כעת, ולך דומיה תהלה ותודה עד בלי די גם באין אומר ודברים, רק אתה פה עמוד כמעט רגע ואני אלך לדבר על לב בני ביתי אשר חרדו לרגעים על דבר בואך הנה, ועתה הלא כלתה נפשם לדעת את דברינו פה, לכן אלכה נא להשיבם למנוחתם."

„אך הלילה לך, קרא האיש בהחזיקו בימין מרדכי, חלילה לך מהשמיע על שפתיך שמץ דבה מכל אשר הגדתי לך היום, ראה השבעתיך בשם ה', ושמת כזב מחסך לעיני בני ביתך למען כחש; ובגלל הדבר הזה שכחתי גם אני סתר פנים בבואי היום אל ביתך לבל תכירני אשתך אשר ראתה אותי אז ביום אידי, כי אמנם את אשר ימעט מספר יודעי סודי כן ייטב לך ולעמך, ועתה הלא שמעת כי לא גלה המלך את סודו לאיש אחר זולתי ויתן אמון בי, לכן השמר לך ושימה נצרה על דל שפתיך, עד כי ישלח ה' דברו להסיר מכשול מדרך עמך וישים לכם שלום."

„אל יפול לבך עלי, ענה מרדכי, כי אני אשא ואני אסבול את כודי עד עת קץ, וכרגע אשובה אליך פה החדרה."

מדי התמהמה מרדכי עם האיש בחדר, נמוגו בני הבית ויתהלכו הלוך והלום; שני בניו הצעירים עלו על ערש יצועם ויתנו שנת לעינם, האורחים אשר אכלו עמו הלכו לביתם, המורה בא אל חדר משכנו ומשרתי הבית הלכו למו אל בית־השפחות לעשות מלאכתם דבר יום ביומו, רק אשתו ובניו הגדולים נשארו עוד על עמדם ונפשם גרסה לתאבה לדעת שרש דבר נמצא באיש הבא אל הבית, „הרגעו מהמרי ודומו, קרא מרדכי בבואו אל הבית, ודעו לכם כי בדבר סתר נכבד מאד בא האיש הנה, אך אתם אל נא תפחדו ואל תיראו מאומה כי עמנו אל, רק סתומים וחתומים יהיו הדברים עד עת קץ ובקרב הימים יודעו, ותשלטו גם אתם ברוחכם להבליג על רוח תשוקתכם, כי אין לאל ידי להגיד לכם היום קטנה או גדולה; הן האיש הבא ישאר פה עד עברו, ואתם מחמדי לכו שכבו, הלא ליל שמורים הלילה ושכבתם בטח!"

ומרדכי שב אל חדרו אשר שם האיש מחכה עליו, ואז נדברו עוד כשתי שעות איש אל רעהו, ואחרי כן יצא האיש מן הבית ומרדכי הלך עמו לשלחו עד לפני שער רחוב היהודים אשר נפתח לפניהם. בטרם הפרדם חבקו איש את רעהו ולב מרדכי כים נגרש מרוב רגשי תודה ואהבה אשר רגשו אז ונערמו בקרבו ויתיצבו כמו נד. „אודך אדוני! קרא מרדכי ברגש, אך מלין נעתקו

מפיו ושפתיו נאלמו דומיה, והאיש ראה את מבוכתו ויאמר אליו בקול דממה: חזק והתחזק בעד עמך! והיה כצאתך את שער ווישעגראד תמצא סום אסור נכון לקראתך לשאתך אל מחוז חפצך, רק חזק ואמץ לבל השכח דבר מכל אשר הוריתיך והיה ה' עמך להשכילך בכל דרכיך."

ככה נפרדו איש מעל אחיו, וישם האיש פניו אל בית־זבול לו ומרדכי נשאר לבדו בחוץ וישא עיניו השמימה, ירח יקר הולך לממשלת הלילה וכוכבים ממסלותם יזהירו כזוהר הרקיע נורא הוד מאד נעלה ודממה נעימה ואיומה השליכה הם מסביב לו.

„אל אלהי ישראל! קרא מרדכי מנהמת לבו בעמדו כה לבדו תחת שמי ה', השקיפה נא ממעון קדשך וראה כי היינו לעג וקלס בגוים ובכל זאת שמך לא שכחנו גם אתה ה' אל נא תשכחנו סלה!"

הדברים יצאו מפיו ועצב נורא מאין כמוהו מלא את כל חדרי לבבו, ויעמוד משמים תפוש ברוב שרעפיו בקרבו, עיניו לנכח הביטו ועפעפיו יישירו נגד תכלת־הרקיע אשר שם רבבות עולמות יהלכון ולא יעבטון ארחותם; מי ברא אלה, אמר מרדכי בלבו הלא ה', אל מחולל כל, הוא עשם ויכוננם, הכינם גם חקרם, כי לו הנצח וההוד ומלכותו בכל משלה! הן מרחב אין קץ, מרחב יה תראה עין בשר בים התכלת הנטוי ממעל לראשי, אף תתן לו מדה וקצב באור עולמה הקטן היושב על מלאת, אך עיני־רוח ולא בשר תכהינה מבלתי יכולת לחזות מחזה שדי, מראות אלהים, הוא כבוד הבריאה

הנאדרי בקדש ברמותה כצלמה כיום הבראה. ובכבוד הבריאה כלה—נוראות נפליתי נפלאים מעשיך אלהים! לא ינוד הקנה במים, לא יבול עלה מעץ ולא יהיה נודד כנף ופוצה פה ומצפצף ופי ה' לא צוה, אל לא יתבונן. כי עיניו משוטטות בכל, וגם עני עם בזוז ושסוי לא נכחד ממנו ועל ספרו כלם יכתבו; ואם ברבבות עולמות אשר ממעל לראשי יתרקעו יחיו רבוא רבבות יצורים בחסד אל כל היום, איך עם זו קנתה ימינו, העם בחר לנחלה לו, מבלי משים לנצח יאבדו? לא! עוד לא אבדה תקותנו ותוחלתנו מה', כי אל הפץ חסד הוא ורב להושיע. ואתה אדון העולמים, הוסיף מרדכי לקרוא בהלך נפשו אחרי אשר סוד שיח שרעפי קרש עברו משכיות לבבו, אתה רב חסד ומרבה להיטיב, אליך יקוה גוי קו קו ומבוסה היום הזה, כי איככה תוכל וראית ברעה אשר תמצא את עמך? הן יש עם לבב אויבינו לגרשנו מן הארץ הזאת, אך מה עול מצאו בנו כי היו לאויבים לנו? פליאה דעת זאת ממנו, לנו הם אומרים: גרים אתם בארץ הזאת, בארץ ציהים המבורכה *) והלא בנים אנחנו לה' אלהינו ככל בני תבל כלה, ועל ברכי הארץ הזאת נולדנו ככל ילידי הארץ, ונם עצמות אבות אבותינו מעולם ספונים טמונים במבהר קבריה ודשן עפרם פרי ישוה לנו.

הן זה מאות בשנים נשאנו גם סבלנו על אדמת מכורותנו, ואיך יאמרו גרים אנחנו בארץ, ואיה אפוא היא

(*) ארץ בעהמען היא ציהים Czechy

ארץ מכורותנו ומולדתנו? האם יולד גוי פעם אחת וארץ מולדת אין לו? אהה ה' אלהים! הכלה אתה עושה לשארית עמך, כי מה ארץ מולדת לנו אם כל אשר לנו לא לנו הוא, כי אם לצרינו? ואף לא מעט העפר אשר יושם מראשותינו לנוח עליו אחרי עמל החיים בעת בוא חליפתנו? אהה! כי גם על קברו לא יבטח היהודי האומלל כי בנו יירשנו, ומי זה לידו יתקע כי לא יגרשו את יתומיו הבאים לתנות בשיחם את קבר אביהם, כאשר יגרשו אותו היום מקברות אבותיו גם הוא? הה! השאת והשבר מי ינחמנו."

כדבר מרדכי אל לבו את הדברים האלה עמד מלכתו ברחוב העיר ולא מש ממקומו, והנה רוח צח חרישית נשבה בו ותעבור על פניו פני להבים בעת ההיא, וריח הניחוח מריח שדה אשר צרר רוח אותו בכנפיו ויגיענו אל אפיו, העיר אותו בחוקת היד מחלומותיו אשר הלם לו בהקיץ וידמה אז לשמוע קול אלהים העושה מלאכיו רוחות מדבר אליו ברוח; קורא ואומר: „אל תירא יעקב! שלום יהיה לך ונגע לא יקרב באהליך"! ורוח חרשה לבשה את מרדכי וירחיב צעדיו תחתיו למהר ללכת אל בית הרב למען התיעץ עמו יחד על צפונותיהם.

„מי זה דופק על חלון חדרי? קרא ר' ליב שמש בית דין כאיש אשר יעור משנתו, אחרי אשר דפק מרדכי על חלון חדר משכנו בלאט."

„אני מרדכי כהן! ענה מרדכי בקול דממה, ואתה

ר׳ ליב ידידי, לך העירה נא בטובך את רבינו כי שאלה גדולה יש לי לשאול מפיו."

„רבינו ער הוא ותורתו שעשועיו לעת כזאת, ענה השמש בלכתו בלי חמרה לפתוח הדלת, אולם פליאה דעת ממני רבי מרדכי מה יום מיומים? שאל השמש לחמו מאחרי הדלת והמזוזה, והלא מעלת כבוד תורתו הסכין תמיד לפסוק לו את שאלותיו בעצמו ולא יפגע אדם, ומדוע אפוא בא היום אל רבינו בעת לילה לשאלו שאלתו? הלא דבר הוא."

„אין דבר, ענה מרדכי במרמה למען תפוש את השמש הזקן בלבו לבל יבין כי לגדולות בא הנה הפעם וממנו יודע אז הדבר לרבים וחבל מעשה ידיו, אין דבר ר׳ ליב ידידי, רק שאלה מהלכות הפסח, והלא בן תורה הנך כמוני היום וידעת אפוא כי חג הפסח צריך שמירה יתרה וצמצום גדול בדברי דת ודין, לכן אין נפשי היום להשען אל בינתי בדבר חמור אשר בזה אשר אסורו במה שהוא, ואתה ר׳ ליב ידידי סלח נא לי כי הרגזתיך לקום ממשכבך הפעם בגללי, אך בחול המועד אתן לך שכר טרחך, רק לבל יודע לאיש את דבר בואי אל הרב בעת חצות לילה, והיה זה שכרך כי אשלח לך מביתי בשר ודגים מדי שבת בשבתו כל עוד אשר תשלוט ברוחך לבלתי הגיד לאיש דבר, אולם אם יודע לי כי לא קימת את הבטחתך ונקיתי גם אני מהבטחתי ואתה עונך תשא כי לא אסלח לאשר ישקר לי, כלה הערים מרדכי הפעם למען לשום מחסום לפי השמש אויל שפתים הלזה, ויבוא אל חדר הרב בטח וימצאהו יושב ולומד מסכת

פסחים כדת היום, והרב נבהל מאד ויקם מכסאו ויקרא „מה לידידי בביתי בעת הצות לילה ?" ויסר מרדכי את מבוכת הרב עד ארגיעה ויספר לו מכל אשר קרהו בלילה ההוא. ויגד לו: כי עוד בטרם בקר ישים לדרך פעמיו אל קרית וויען הבירה למען הסיר מכשול מדרך עמו יושב הארץ הזאת כאשר הורהו איש סוד אשר למלך, הכל כאשר לכל הגיד מרדכי להרב אין נגרע דבר. ואחרי אשר נדברו שניהם כשעה שלמה ויתהלכו ברחבה להמתיק סוד יחדו בדבר הגדול הזה, נפרדו איש מעל אחיו. הרב נתן לו את ברכתו שלום על דרכו אשר הוא הולך, ומרדכי שב אל ביתו להכין הכל ולברך את בני משפחתו בטרם ילך.

הבקר אור, בקר יום הראשון לחג הפסח. ומרדכי יצא את העיר ברגליו דרך שער העליון לבוש בגדי נוסע וקנה רובה בידו למען ילך לבטח דרכו; אזור עור ממולא בכסף אזור במתניו ותלי (רייזטאשע) עם מצות וחמת מים על צדו, לפני השער מצא סום חבוש נכון לקראתו, ויהר ויעל עליו וידפוק אותו במסמרות נעליו וישאהו סוסו קל כברק בדרך המלך העולה וויענה.

בבקר יום ההוא אחר התפלה קרא הרב חרש עצרה בביתו. ויאספו אליו כל ראשי קהל עדת עיר פראג עם דיניה וסופריה, ואחרי אשר נשבעו כל הנאספים לשום מחסום לפיהם ולבלתי השמיע בחוץ קולם, או פתח הרב וידבר באזני כל הנאספים לאמר:

„אחי ורעי! בליל אמש, ליל התקדש חג, בשבתנו איש איש וביתו על יינו ועל בשרו ורוממות אל בגרונו,

והנה שמועה נוראה הגיעה לאזני ידידנו ר׳ מרדכי כהן ה׳ יאריך ימיו, שמועה אשר ממעין לא אבזב מוצאה; כי כלה ונחרצה היא מאת מלכנו הקיסר לגרש את כל היהודים מעיר פראג ומגרשיה ומכל ערי ארץ בעהמען מנער עד זקן טף ונשים ביום אחר, וקרובה היא עת הגרוש לבוא וימיה לא ימשכו; והנה מחשבת המלך אשר הוא חושב עלינו רעה, כמוסה היא עוד עמדו עד כי גם יועציו ומתי סודו היושבים ראשונה במלכיתו לא ידעוה, רק עוף השמים הוליך את הקול לאזני ר׳ מרדכי אמש, ובדרך פלא מאד נעלה נודע לו די באר גם הדבר אשר הסב מחשבת המלך עלינו על לא המס עשינו, וירא ויוכח: כי כל העמל אשר נעמול מעתה לעודר רחמי המלך להמלה עלינו ולהשיב אפו ממנו בבקשות ותחנונים לריק יהיה, ורק בדרך הדשה אשר לא דרכו בה אבותינו מעולם עזרה בצרתנו נמצא מאד, ולא יבצר ממנו להפוך את לבב מלכנו עלינו לטובה ולהשיב ידו מבלע, אך הנה הדבר נחוץ מאד ולא יכול ר׳ מרדכי להתמהמה ולאחר אף רגע מן המועד אשר יעדו לו לעשות ולפעול, ויבוא אלי בלילה הוא ויגל את אזני כי יש עם לבבו למהר עוד בטרם בקר ללכת וויענה, ושם תחבולות יקנה להסיר מעלינו את הרעה הגדולה אשר נגד פנינו כיד ה׳ הטובה עליו, וגם אנכי הגדתי לר׳ מרדכי את ישרו בפניו, ואתנה לו הרשיון להלל הפעם את קדושת החג בדרכו אשר הוא הולך, כי עת לעשות לך ה׳ ולעמך הפרו תורתך! כבה נתתי לפעלו צדק ואברכהו וילך, והנה הוא עתה על דרכו ומגמת פניו וויענה,

ואתם עתה אחי! כלכם הלא ידעתם את ישרת לבב ר' מרדכי כהן, את טהר־רוחו ואומץ לבבו ולכל בהם יתרון הבשר חכמתו ומדברו הנאוה בלשון עם ועם, וה' נתן את חנו בעיני שר וגדול מרואי פני המלך, וסוד אלוה עלי אהלו כי לו נגלו ראשונה מחשבות המלך עלינו, לכן הוא האיש הדגול מרבבות אחיו בארצנו אשר בו בחר אל להתיצב לפני מלכנו בשם עמו ואחיו, ואנחנו נחזקה נא ונאמץ לבנו בצפיתנו אל ה' כי יסיר ממנו חרון אף וכעס ובהבורתנו ירפא לנו ולא יתננו למשיסה. והנה עלינו אלה פה אחים יקרים, להסתיר ים־דאגה בלבנו משבריו וגליו בל יעברונהו, כי פן יבולע לנו ולכל עדתנו בהודע הדבר בלא עת בין ההמון אשר אין מעצר לרוחו והבאנו עלינו חטאה לא נוכל כפרה. ואתם אחי אל נא תשיתו לב על בלי הגיד לכם ר' מרדכי כי הולך הוא, כי יקרו לו הרגעים מאד ולא בידו עתותיו, ואתכם הסליחה. התפללו בעדו אל ה', ואתה תשמע השמים! ולא יעשן אפך בתפלת עמך כי לך לבד עינינו תלויות."

ככלות הרב לדבר דברו הלכו הנאספים לביתם ורוחם נבקה בקרבם כי גדל הכאב מאד.

ה

יום המעשה

עברו ימי חג הפסח, חלפו חצי ימי הספירה לבני ישראל, וברחוב היהודים אשר בפראג צמחו לבקרים

חדשות צנומות ושרופות אשר ערפל חתולתן, על דבר השמועה הנוראה אשר השמיע הרב לאזני ראשי העדה ביום הקהל. הן אמנם אלה קריאי העדה אשר שמעו באזניהם את הדברים מפי הרב לא הגידו ולא השמיעו בהוץ קולם, אך מאלה מבני ההמון ההולכים וסובבים בעיר עם סחורת־ידם היתה שומה הפעם להתודע ולהגלות, כי הנה בבוא אלה כפעם בפעם אל בתי הנוצרים נושאי משרה בעיר, למכור לנשיהם ובנותיהם את מרכולתם, שמעו לא פעם ושתים באמור להם אלה שונאיהם ומנדיהם לאמר: מכרו לנו סחורתכם כאות נפשנו, כי עוד מעט ותגורשו כלה מן הארץ הזאת, ומה תעשו עם סחורתכם ביום פקודה בבוא עליכם שואה פתאום?.

דברים מרים כאלה עברו פעמים ושלש משכיות לבב היהודי ממנו והלאה ואליו לא יגשו להדאיב נפש, כי דוברי עתק כאלה בגאוה ובוז היו כמצחקים בעיניו, והיהודי האומלל הטה בכל עת תמיד את שכמו לסבול חצי־מהתלות כהנה וכהנה אם רק עד נפשו וכספו לא נגעו; אבן מה חרד ופחד לבב האומללים בשמעם דברים כאלה מזה ומזה שבע ביום קול גדול ולא יסף, או בקשו ויתחננו לפני מבקשי רעתם לבל יוסיפו לענותם בחצי־מהתלות המשוחים ברעל ובלעג־השאננים היורד חדרי בטן, כי טוב להם למות ממותי חלל יום אחד מלסבול נגעי־לבב כאלה ימים־על שנה, שהם יזובו מרוקרים מחצי־מחטים אשר ישרטו בבשרם שרטת ולא יראו מות. או ידברו אליהם הנוצרים באפם ובחרונם יבהלום, באמור

להם דברים ברורים ומבוארים: כי לא לצון המדו לצחק ביהודים, רק כי בשורות נאמנות מוויען הגיעו: כי כלה ונחרצה היא מאת הקיסר לגרש בעוד ימים מעטים את היהודים מן הארץ. או רבתה המהומה והמבוכה בעם ולא קמה עוד רוח באיש מעוצר רעה ומיגון, אלה מפה ירוצו אל הרב וידיהם על ראשם, ואלה אל הפרנס יבואו וחדשות ונצורות יגידו ויספרו, אך אלה ואלה ישובו בפחי נפש, בהודעם כי לא הדשות ונצורות בידיהם הביאו, וכי גם הרב גם הפרנס ידעו מזה גם מתמול גם משלשום ולהם לא הגידו. ככה עבר יום גם חלף לילה, ובכל בתי הכנסיות ובתי המדרשים, גם בשוקים וברחובות ובין כל יושבי שער רק הבשורה הנוראה הזאת היא מנגינתם ותהי להם למלה; הן אמנם המון העם ראה כי יפקד מקום מרדכי כהן בעדתם, אך אין מגיד להם כי לטובת הכלל כלו יצא, ודרכו נסתרה מעיני רוב ההמון, אולם אחרי אשר דבר הרב וראשי העדה דברים נחומים על לב העם באמור להם: כי כמעט הגיעה לאזנם השמועה מהרו ויבהילו לעשות ולפעול לסבב את פני הדבר לטוב, ואחרי אשר גם ר' ליב שמש בית דין לא היה עוד שליט ברוחו, כי מי יוכל לדין עם שהתקוף ממנו, ויפתח את פי האתון לספר לכל את אשר בא ר' מרדכי כהן בחצות ליל הראשון לחג הפסח אל בית הרב ודבר לאט עמו; או ידעו ויבינו גם יתר ההמון, כי זה האיש מרדכי הלך ונסע וויענה, להיות שם לפה ולמליץ לפני המלך בעד אחיו ועמו. והנה רבים מעם הארץ אשר הפילה עליהם

השמועה אימתה ופחד מצאו אז מרגוע, על דעתם כי זה האיש מרדכי לו הבה והעוז לעמוד לימין עמו כאשר הראה אותותיו אותות לא אחת ולא שתים, ויהי בכל דרכיו משביל. אך לא ארכו למו ימי שלותם ותקותם, אחרי אשר גם תוחלתם ממרדכי נשארה מעל, כי נסתם כל הזון ממנו מיום עברו, באין מגיד אף אין משמיע דבר גם לבני משפחתו אשר כלו עיניהם מיחל לו. הן אמנם הקול נשמע: כי כבר עזב קרית וויען, אולם מי יודע אנה פניו מועדות ללכת משם? האם ראה שם חיים וחסד באור פני מלך וירצהו? האם עוד לא אבדה תקוה ותוחלת מה? אין חזון נפרץ בדבר הזה, והעיר פראג נבוכה! אז נקהלו עוד הפעם זקני העדה, ראשיה וחכמיה, ומקצתם הוו את דעתם לשלוח מלאכים אל וויען הבירה להתחנן ולהתנפל לפני הדום כסא המלך כפעם בפעם, אך הרב נטה מחפצם זה, באמור אליהם: „אחי! אם עוד יש תקוה ויש לאל יד איש מקרב אחינו להסיר חמת המלך מעלינו, הנה ר' מרדכי כהן הוא האיש אשר בו בחר אל אלהי ישראל לעשות על ידו את הישועה הגדולה כיום הזה כי לו יאתה! הן מי ממנו לא ידע נועם נאומו וחן מדברותיו החוצבים להבות אש בעת עמדו לכהן ולהקריב קרבנותיו, כל הלב וכל דם, על מזבח הצלחת עמו ושלומו וטובתו כל הימים!? ומי אפוא יעשה ומי יהוש לטוב לנו כל הימים חוץ ממנו? לכן דעו לכם אחי כי לא לעזר ולא להועיל תשלחו הפעם אל חצר המלכות מלאכים שנית, ומה גם כי ישר נוכחתי מדברי ר' מרדכי

אשר דבר באזני טרם לכתו מזה: כי זאת הפעם שוא כל בקשה וכל תחנה אשר נפיל לפני המלך אדוננו, וזה מרדכי האיש היודע את דבר הסבה הרחוקה אשר הסבה את לבב המלך אחורנית וישכח חנות, תחת אשר לפני העת הזאת אב רחמן ונשוא אלהים היה בתוכנו וילמד לשפוט עמו בצדק ולאומיו במישרים; רק עוד תהבולה אחת יש עם לבב ר' מרדכי לעשותה, ואם גם את זאת לא יצליח ה' בידו אז שוא כל העמל, ועלינו רק לשאת לבבינו אל כפים אל אל בשמים כי יאזרנו כח וחיל לעמוד מוצק ולסבול ברוח כביר את האסון הנורא אשר בא עלינו מבלי הת תפלה לאלהי אבותינו!

את הדברים האלה דבר הרב ברוח נשברה באזני כל הנאספים, ויען כי מאז מעולם היו דבריו נשמעים לעדתו ובידו להטותם כפלגי מים אל כל אשר יהיה רוחו וחפצו תמיד, לכן גם בפעם הזאת לא שחת את דבריו הנעימים לשוא, ויראו כלם ויוכחו: כי היטיב הפעם לראות ברוח מבינתו כוד הכמתו הרבה ונסיונותיו אשר אסף מלוא חפנים בימי חייו עלי אדמות, כי על כן שמעו בקולו לשקוט ולהביט בדומיה אל אשר יושב בעיני ה' לעשות להם ויעבור עליהם מה. אכן רע ומר היה גורל היהודים שם ומצבם בעת ההיא! ושתיקתם דמיונה כאשר ישתוק הים רגע טרם בוא רוח קדים עזה להכות גלים ולהרתיח כסיר מצולה. ולמען הבינך קורא יקר, את מצבם במראה ולא בחידות, נקח עמנו דברים אחדים ולא יפלא עוד ממך דבר: הן לא

כמשפטי ההולכים היום בגולה (פּויגרמנטען, מוימוומנדערער)
משפטי ההולכים לפנים בישראל, כי הנה רבו כיום בכל
הארץ ובכל הגוים אלה היוצאים, אשר בכל אות נפשם
וחפץ לבבם ישליכו משכנותיהם ללכת מארצם וממולדתם
אל ארץ לא להם, והיה האיש ההולך בגולה היום, ימכור
בארץ מולדתו את נחלותיו ואת כל קנינו בכסף מלא,
וממשלת ארצו תתמוך בימינו להתמכו ולסעדו במשפט
ובצדקה וחסדה לא תסיר מטנו עולם ועד, וכה יאמר שלום
לרחוק ולקרוב ובלב מלא תקוות נעימות לימים יבואו ישים
ההולך לדרך פעמיו; גם בעברו להלאה מגבול ארץ מולדתו
לא ייראַ רע, כי בכל המקום אשר תדרוך כף רגלו בו, ימצא
שמים חדשים וארץ מולדת חדשה אשר תאספהו אל חיקה
כאם רחמניה, ומכל ברכותיה תאציל גם לו ברכה הלק
כהלק יחד לגר ולאזרח הארץ, והיה אם באחרית הימים בתת
לו ה' עשר וכבוד בארץ מגורו, נכספה נפשו לשוב אל
ארץ מולדתו כקדם, אז תשאהו אניית־רנתו בשלום אל
מחוז חפצו, ושם יצאו עור לקראתו הנאהבים והנעימים
אשר נשארו בחיים חיתם וישב בתוכם כאזרח רענן לאורך
ימים, ומאושר הוא בארץ כי מה מנו יהלוך? אולם לא
כאלה הלק היהודי הנגרש מארצו באכזריות חמה ובקצף
גדול קצוף לא־יחמול! כי בחזקת היד שורש ונעתק מערוגת
מטעו ומולדתו מדור דור, והנה הוא נדה ונענה גם
נודד ללהם איה; כי גם זה אשר ברך ה' חילו בהיותו
על אדמתו, הנה בלכתו בגולה יגל יבול ביתו ומטה להכו
ישבר, נחלותיו יהיו כלא היו, כי מי יתן עוד כסף מחירם

אחרי אשר עוד מעט כדומן על פני השדה יהיו ולא אדונים להנה? אספי־מרכולתו לא יועילו לו ביום עברה גם הם, כי לא יוכל לקחתם עמו על דרכו אשר הוא הולך להכביד אכפם עליו, ואך לשוא ינסה למכרם בכסף רגע פעם אחת, כי ירב לעת כואת מספר המוכרים ממספר הקונים בכפלים, ומי פתי ישית לב למרכולתו? גם נשיו אשר ישה אז היהודי בבני עם הארץ כגללו לנצח יאבד ואין אומר: השב! ככה היה היהודי הנודד באין מחסה ומסתור מבית ומחוץ, כי גם ממשלת הארץ הסתירה פניה ממנו בעוד עודנו; ככה דאג האומלל לנפש הוריו אשר שיבה זרקה בם, לנפש רעיתו ולנפש עולליו הקשורים בנפשו פן יקראם אסון בדרך, בטרם יביאם אל המנוחה, כי לא ידע את עתו עד כמה ימשכו ימי נדודיו, ומי יודע אחרי מתי עוד!? ככה ינתק העלם מזרועות אהובתו המתרפקת על דודה בעמוד רגליהם על אם הדרך להפרד לנצח זה בכה וזו בכה, וככה תערוג נפש הבן אל קברות אבותיו אשר עזב בארץ מולדתו מבלי שוב עוד עד עולם להאסף אל עמיו ולהקבר בקברות אחוזתו, כי בארץ שבותו ימות ושם יקבר. זאת חלקת היהודי הנגרש מארצו בימים ההם וזה גורלו, לכן לא יפלא עוד מן הקורא דבר המהומה והמבוכה בין יהודי ארץ־בעהמען בעת ההיא, כי גדל כים שברם, ואין להם מנחם. אך נעזבה נא עלינו שיחנו ונלכה נשובה אל רחוב היהודים או אל רובע (יודענגיערטעל) ישראל אשר בפראג. הן לא ארכו להם ימי

הבינים אשר היו בם בין תקוה ופחד באין חזון אמת נפרץ, וימים רעים מאלה הגיעו, כי עד משבר באו וערום שאול נגדם מבלי כסות לאבדן מולדתם, כי הנה אחר הג־ השבועות דבר המלך ודתו בפראג הגיע, ויקראו ביום ההוא על פי פקידי הממשלה באזני היהודים ככתבם וכלשונם, פתשגן הכתב: להיות היהודים עתידים לעזוב בעוד שמונת ימים את העיר פראג, ובעוד חדש ימים את כל ארץ בעהמען עד אחד. אך לא פרוש בפתשגן כתב־הדת פשר דבר מלך שלטון, ומה ראה על ככה כי בערה כאש חמתו, כי רק בחק ולא יעבור עד מהרה ירוץ דבר המלך ומי ישיבנו?

הה! נורא היה מצב היהודים שם בעת ההיא, כי לפני הגיע דבר המלך נחוץ, עוד בטח לבם בחסדי המלך, כי לא יאבה השחיתם, ויתן להם חנינה בארץ ענים מועד מועדים עד כי ימצאו מנוס למו בארצות הקרובות לשבת שם; ואף גם זאת כי בטרם בוא הפקודה כלה ונהרצה, עוד תקותם בם כי תהיה סבת הדבר בכתב־הדת מפורש, ואז הלא לא יבצר מהם לרחוץ בנקיון כפם ולהראות הומתם וצדקתם לעיני השמש, אכן גם תוהלתם זאת נכזבה הפעם כאשר ראו עינינו.

אחרי עבור הבהלה הראשונה וסערת רוח הנדכאים קמה כמעט לדממה, והנה כל ידים מלאו עבודה, לעשות איש איש לביתו ולכל אשר לו; אלה ייעפו וייגעו לבקש קונים לבתיהם ונחלותיהם בעוד היום גדול, ואלה ידאגו למרכולתם ולכל חפץ ידיהם להחליפם ולהשיג

תמורתם בטרם יעבור המועד, ויש אשר יעמולו לאסוף כאסוף ביצים עזובות את נשייהם מן החוץ ולא יאבדו בענין רע. אך כל עמלם שוא היה ותקותם מפח נפש! כי את בתיהם ונחלותיהם אין קונה, אספי־מרכולתם כקש יבש היו באין דורש ואין מבקש, וכל בעלי משה־ידם אמרו להשיב להם את נשייהם אל המקום אשר יודחו שמה, אך בין כה וכה מאומה לא הביאו בידם וידעו כי ערומים הם. אך עוד נגע אחד הביא ה' על האומללים ההם למלאות צבאם, והדת נתנה בעיר לבל יזיד איש יהודי לצאת מקיר העיר וחוצה לפני יום־הכסא בטרם יעברו שמונת ימי־המלואים, כי פן ירחיק איש ללכת לפני העת הזאת ואת המסים וכסף־הגלגולת לא יתן אל אוצר המלך והוא ידע ואשם. כי על כן העבירו קול במחנה לבל יצא איש פתח השער לפני בוא היום, ורק בעצם יום השמיני בהשמיע הפעמון אשר בראש המגדל שתים עשרה פעם, אז יצאו כל היהודים דחופים בדבר המלך איש לא נעדר. אף אמנם ימי חשך כנו להם היהודים למן היום אשר נקראה פקודת המלך באזניהם עד עת בוא דברה לצאת לפעלת־אדם מדבר שפתים! כל גבר ידיו על חלציו מבלי דעת מה לעשות, וממה לחדול, ולאן יובילוהו רגליו לגור שמה? הרב ופרנסי העדה קראו עוד הפעם עצרה ויאספו אספה גדולה לשית עצות בנפשם כדת מה לעשות בחפצי הקהל המטלטלים (בעוועגליכע) כספרי־תורה וכלי הקדש, אך לא באו בפעם

הזאת אל עמק־שוה ,. כי גם דברי הרב ועצתו לא היו עוד נשמעים כבראשונה , ויש אשר התלוננו עליו בפניו לאמר : כי הסכילו כאד לשמוע בקולו בעינים עצומות בתחלה, לבלתי שלוח מלאכים וויענה להתנפל לפני המלך, ולו גם הועיל לא הועילו, לא השחיתו ולא הרעו בזה מאומה, ולא יסרום כליותם כיום הזה . ולא יכול הרב לענות אותם דבר , ויצא מאת פניהם , ואחריו יצא גם הפרנס , וככה נפרדו לאחדים כל קריאי־העדה וילכו לבתיהם . אך בערב יום השמיני אמרו כלם פה אחד להביא את ספרי־התורה ואת כסף הקדשים בידי הרב עם פרנס־העדה וגבאי בית־הכנסת החדש־הישן (דיא מטייטוש) אל עיר פֿירט Fürth להיות למשמרת בידי עדת ישראל שם עד אשר ימצאו מרבית בני העדה מקום לשבת יחדו, או אז יאספו אליהם שמה את יתר הפליטה הנשארה ולא תאבד לנצח .

הבקר אור ביום השמיני ובכל בתי הכנסיות אשר בפראג עם ה' אל אלהיו ידרוש לשאת בעדם רנה ותפלה . בבית הכנסת הישן־והחדש עבר הרב לפני התבה וכל הקהל התפללו שם עם שמש . בית אלהים היה מלא כפה אל פה עד אפס מקום, ויש אשר נפלו על ברכיהם בצקון־לחש תפלתם למו ודמעתם על לחים . עצב נורא אשר אין על עפר משלו מלא את לבב כל הנאספים רגשי קדש בוערים בשלהבת־יה , עד כי עזבו מדאוג על הבאות לחוש עתידות למו, ורק את רגעי ההוה שוו לנגדם תמיד , ולבם כים יהמה בזכרם כי יפרדו לנצח רגע אחד מן המקום הקדוש הזה אשר הם

עומדים עליו, והנה קול ברמה נשמע, קול בכי המתפללים העומדים בבית ה' בהופיע עליהם הבקר אורו.

הרב צעד אל מול ארון קדש רתת, למען הפרד לנצח מן המקום אשר שם עומדות היו רגליו להורות לעם ה' את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון, ולתת את ברכתו שלום לקהל עדתו אשר אהב סלה, בחזקו את לבבם בה' אשר שמש ומגן הוא לכל החוסים בו, ולא יעזוב לנצח את נפש קויו הנצבים כמו נד נגד משברי וגלי הזמן אשר יסערו להפיצם.

„אחי ורעי!" קרא הרב בגרון בעמדו על גרם המעלות, אך הנה שפתיו נאלמו דומיה ואין בלשונו מלה רק הגיון סלה! לשוא חגר הפעם שארית־כחות להתחזק ולדבר דבר, כי רק שפתיו נוע ינועו וקול דברים לא נשמע על פיו, והנה דממה איומה שוררת על פני כל הנאספים ובכל פנות הבית הינון השליך הם, דומיה סלה.!

אחרי דומית רגעים אחדים הפר הרב את הדומיה בנשקו במו פיו ברעדה הקדושה את פרוכת־המסך ויפתח בידיו את ארון־הקדש וספר תורה לקח בזרועו, ואחריו נגשו הפרנס עם הגבאי וכל למודי ה' עד כלות כל ספרי התורה מן ההיכל, אז התפלל הרב תפלה קצרה, ואחר יצאו כלם יצוא ובבה דרך פתח בית־הכנסת, והרב עם הפרנס כמאספים לכל המחנה יצאו אחרונים, והפרנס סגר דלתים ובריח ויתן את המפתח על יד הרב באין אומר ודברים בלי נשמע קולם. כל העם ראה אז כי מלתם על לשונם לדבר דבר, שמעו איך צללו שפתם, אך מלין

נעתקו מפיהם ויאנקו דום, כי רק בלבבם הרחיבה המדורה אש ועצים הרבה ועל שפתם כאש צרבת כנר אלהים טרם יכבה, ומי יודע אם גדל כאב הכהן הגדול אז בצאתו לנצח מבית קדש הקדשים ביום הגדול והנורא אשר זעם אלהים בציון, מכאב היוצאים ההם אשר גדל כים שברם ביום נחלה וכאב אנוש!?

עוד הפעם נשק הרב בידו למו פיו את מזוזת־פתח בית־הכנסת, וכל העם הלכו אחריו אל בית משבנו להניח שם את ספרי־התורה עד רגע צאתם מן העיר. אז הלך הרב אל בית־מועד לכל חי, והנה כל עדת בני ישראל כאהוזי יד כולם כאיש אחד הברים נקבצו באו גם הם אל המקום ההוא אשר שם ינוחו יגיעי כח, והמה לא נקראו לבוא שמה, רק רוחם הוא קבצם למען הפרד לנצח מאלה אשר כבר נמו שנת המותה והמה מתהלכים לפני ה' בארצות־החיים; למען הפרד מאבותיהם ואחיהם אשר לא ידעו מאומה בנוחם בשלום על משכבותם במשכנות־מבטחים אלה ובמנוחות שאננות; והנה דממה איומה כדממת־קבר שוררת במקום ההוא, באין גם קול ענות עצבת להפריע לרגעים את הדומיה הקדושה גברת־הבית בית מועד ההוא, רק איש לעברו תעו ובמקום שיעמדו שם יכרעו ויפולו, על פני כולם צלמות ועיניהם ברכות להשקות בדמעתם את פני הקברים אשר נם ליחם מהם זה כמה, כי נהפך לשדם בחרבוני־קיץ בעת ההיא.

גם יהודית אשת מרדכי באה לתנות בשיחה את קבר אביה ודמעות כפנינים וכרסיסי טל־אורות ירדו

אט על לחייה, כי נשבר לבה בקרבה על שבר בת עמה, והיא מר לה גם על מרדכי אישה מהמל נפשה סהרה ומגנה ביום עברה ואלוף נעוריה.

מעט מעט עזב העם גם את הצר־המות וימהרו איש איש אל ביתו ואל נחלתו להבין הכל בטרם ישימו פעמיהם לדרך הרחוקה אשר לפניהם, ובשעה העשתי עשרה לפני הצהרים נפתח השער אשר ברחוב היהודים ואשר דרך השער ההוא יצאו כלם איש לא נעדר. שתי מחנות אנשי חיל רגלים ומעט רוכבים בסוסים עם דגליהם בידיהם, עמדו הבן במגרש העיר אשר לפני רחוב היהודים, ועם הארץ נאספו גם הם אל גיא־החזון הלזה לראות שם בצחוק היורה זקים חצים ומות. שר־העיר שם המשרה על שכם שר־אלף וימלא את ידו להוציא את כל היהודים מן העיר, ועל כל משפחה ומשפחה להראות לשר־האלף הלזה את מכתב תעודתה בטרם תלך, לאות ולעד כי שלמה את המס אל אוצר המלך מבלי השאיר אחריה מאומה, וגם להגיד לו דרך איזה שער תצא את העיר.

המונים המונים ישתקשקו ברחובות קריה כהמון מים רבים שוקק בם; פה תעמוד לפני פתח הבית ענלה ותומה לסום אחד להוליך בה את הזקנים ואת הנחשלים אשר כשל כחם לצאת ברגליהם מארץ אחוזתם, ושם יעמדו ברחוב העיר אגודות אגודות, בם אבות ובנים הרה ויולדת יחדו, רק הגברים מקליהם בידיהם וכל רכושם צרור בשמלותם על שכמם, והנשים נושאות עוללים

ויונקים על זרועותיהן, וזה חלקן מכל עמלן שעמלו אשה בית אישה וטובה בעיניהן לא ראו.

כחצי שעה לפני עת הצהרים עבר בכל רחובות עיר בפקודת שר־האלף, איש חיל מריע בחצוצרה לבשר בקהל רב, כי עוד מעט ועת צאת היהודים הגיעה; אז קראו איש אל רעהו ואל קרובו לשלום בעמדם ברחוב העיר תחת שמי ה', והזעקה הקיפה את רחוב היהודים מורא מאד! הרב עם כל יושבי על מדין עמדו על יד השער לפי קרת לדבר על לב העוברים לפניהם ולנחמם מיגונם, בתתם להם את ברכתם שלום; והנה שר־האלף גזר אומר המבשר צבא רב. הרחובות השתקשקו ואנשי החיל קמו גם נצבו ויהיו לאגודה אחת ועל מגדל בית־המועצה (רחטההויז) אשר לפני שער הישנה (מלטטמדט) השמיע הפעמון שתים עשרה פעם.

„חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה', קרא הרב בקול חוצב להבות אש, אל היוצא אשר יצא ראשונה מקיר העיר וחוצה, ודומיה שלטת בכל המחנה, רק קול הפעמון נשמע אחת, שתים, שלש, עד שתים עשרה.

ו

ציר נאמן לשולחיו

עוד צללו אזני ההולכים לקול הד צלצלי שמע אשר בראש המגדל, והנה שעטת פרסות סוס נשמעה מרחוק

ותמשוך את עיני ההמון הרב אל מול בית מועד הישועים (יעווייטענקמלטגיום) אשר משם היה הקול הולך וקרב; אך עוד הם מקשיבים רב קשב והנה לעיניהם סום ורוכבו יעופו כעב קל לנכח עיר היהודים. מפי הסוס יז קצף מהול בדם והוד נהרו אימה, מנחיריו יצא עשן וממפלי בשרו יעלה אד כדוד נפוח ואגמון, והוא ברעש ורוגז יגמא ארץ, ורוכבו ידכה ישוח על גבו בהחזיקו בשתי ידיו בשער קדקדו ואת פרסות מנעליו ילחץ בחזקה ברכתו המלאה דם (דיא בלוטענדן ווייכֿען). פני הרוכב כסיד הלבינו מקוצר רוח ויצורי גֶוו כמו יתמוללו, בידו האחת החזיק ברסן סוסו ובידו השנית גליון גדול הגביה עוף לרוח היום.

„מטעם המלך חסד! חסד!" קרא הרוכב בקול עז בעצרו בכל כח גבורתְ ימינו בעד הסום השוטף במרוצתו, ויתן את הגליון על יד בעל הפקודות אשר נגש אליו לקול הקורא. הסום התרומם על ארכובותיו ויוציא רוח מאפיו ויעל עשנם כעשן הכבשן, כי גחלים בערו ממנו, ויפול שדוד ארצה ויפל גם את רוכבו אחור ויתעלף, כי לא קמה בו עוד רוח. רגע אחד עמדו כל העם כחולמים מבלי דעת מאומה ממראה עיניהם אשר ראו כי נפשם נבהלה מאד. והנה אחד מפקידי־חיל המלך רוכב כעל עב קל בשלחו הסן סוסו חפשי, ואחריו איש חיל עם נם לבן בידו מריע בחצוצרה מבשר ואומר: הנני למלא את דברי הרץ ההולך לפני למען יאמנו דבריו, ובשם הוד קדושת מלכותו אני קורא „חסד! חסד!" ושר האלף כראותו את

חותם המלך ביד פקיד החיל , הרים את כובעו מעל ראשו ובחרדת כבוד קרא את הכתוב עלי גליון קול רם גלוי לכל העם : להשיב את פקודת הקיסר בדבר גרוש היהודים ! .

כל הדברים האלה וכל החזיון הזה נקרו ויאתיו ברגע קטן, וכמעט עברה הבהלה הראשונה , והנה קול ברמה נשמע , קול אשה ובניה קורא : „מרדכי , מרדכי ! הוי אב והוי הודו" ! ומבין הקהל הגדול יצאה יהודית אשת מרדכי עם בניה לחבק את בעלה , אבי ילדיה ומציל עמה . אשר הכירו הקורא ברוחו גם הוא, כי הוא זה הפודה ומציל, השם עבים קלים רכובו להחיש לעמו פדות ורוחה כיום הזה . גם לב בני עם הארץ הנאספים בגיא־ החזיון הלז , כים נגרש ממראה עיניהם אשר ראו , ורוח לבשה אותם לשמוח גם יחד בשמחת לבב היהודים האומללים, וכקול הרעם בגלגל קראו כלם כאחד , כנוח עליהם הרוח , „יחי המלך ! פֿערדינאנד הראשון, לעולם יחיה" ! וחצוצרות וקול שופר הריעו גם הם לעמתם ותגדל השמחה מאד . אך ולא כל עט סופר מהיר וכל חכמת בעל הלשון תתבלע, לצייר עלי גליון את המון רגשי קדש אשר עברו בעת ההיא משכיות לבב האומללים הנגאלים, ורק לאיש הרך והענוג אשר לבו לב רגש לדעת בכל עת מרת נפש אחיהו , רק לאיש אשר כזה דבר יגֶנב ותקח רוחו שמץ מני אלף אלפי רגשי לבב אשר התרוצצו אז בחבם, על הגאולה והתמורה אשר כתמן יחד באו להם רגע פעם אחת, בעת אשר כבר אמרו נואש לתקוה,

ולמען הוציא רוח רגשותיהם אך כמעט , איש את אחיו ידחקון לגשת אל מרדכי גואלם המתעלף ולנשק את שולי מעילו לכבוד ולתפארת נגדה נא לכל עמו , ועל כפים נשאוהו בקול המון חוגג עד בואם ועד הגיעם אל בית משכנו .

„הבה אחי" ! קרא הרב בעליצות נפשו בעמדם לפני בית מרדכי „הבה נניחה נא הפעם את ד' מרדכי „מושיענו בידי בני משפחתו היקרה , אשר ישימו עינם „עליו לפקדהו לרגעים להחליטו ולהחיותו , ואנחנו כלנו „אלה פה אל בית אלהים נלכה ברגש לשפוך שם שיחנו „בהודות והלל לאל גומל עלינו אשר עשה עמנו נפלאות „לא נקוה כיום הזה" .

לכו ונלכה אל בית ה" ! קרא כל העם אחרי הרב בקול הד הרים , וילכו כאיש אחד הברים אל המקום הקדוש אשר לפני רגעים אחדים יצאו ממנו לבלי שוב אליו עוד עד עולם !

ומרדכי שכב עוד על משכבו בעינים עצומות כל עוד רוחו בו, ורעיתו הנאמנה עם בניו כשתילי זיתים מסביב לו ובצנה רצון יעטרוהו, בצפיתם כי ייקץ לאור באור החיים ואהבה, אחרי אשר עשה ה' על ידו תשועה גדולה כיום הזה . אחרי עבור רגעים אחדים נפקחו עיני מרדכי, אך אהה ! כי עינו השמאלית נמחצה נבצעה ואורה גם הוא אין אתה . אהה! אישי יקירי, קראה יהודית בנפש מרה, הלא עיני תחשבנה מראות כי אור עינך אין אתך ואני אנה אני באה .

„שובי למנוחתך רעיתי תמתי, קרא מרדכי בנחת דברו, וגם אתם שלמה ובצלאל בני, הרגעו ודומו ואל נא תשיתו לבכם לזה מאומה; הלא עיניכם הרואות כי שבתי בשלום אליכם מחמדי, אף נהלתי שפרה עלי, כי הצליח ה' את דרכי וישם רגלי כאילות להוציא את אחי ועמי למרחב יה, ואתם למה תבכו ולמה ירע לכם על כי ישרה בעיני ה' לקחת אחת משתי עיני ממני כעולה וכקרבן על מזבח הצלחת עמי וטובתו כל הימים? חלילה לכם מעשות כדבר הזה למרות עיני כבוד ה', אשר הוא צוה ויעמוד ונפשו אותה ויעש, כי היוצר עין הוא גם בורא השך ומי יאמר לו: מה תעשה? לדברים האלה אשר דבר מרדכי ממעמקי לבבו על משכבו, נפלו בניו על צואריו ויורידו דמעות תודה כנחל באין מלה בלשונם, רק לב ישרים דובר דברים מאד נמרצים, ויהודית הישרה בנשים עטרת בעלה הסתירה רוב רגשותיה בחפה, ובאין אומר ודברים גמרה את ההלל לאל גומר עליה, על אשר גבר עליה חסדו להשיב לב אב חונן ומטיב על בנים ולב בנים נאמנים על אביהם לפליטה גדולה כיום הזה.

ז

הנאספים בבית מרדכי

אחר הדברים האלה ביום השבת הראשון לשוב ה' את שיבת יהודי עיר פראג ובנותיה, בא הרב עם הפרנס

וגבאי בית הכנסת הישן והחדש עם עוד שני נבחרים מעם הבאים בטלאבות יהודי ארץ בעהמען, אל בית מרדכי לברכו ולשאול לשלום לו בשם כל היהודים יושבי הארץ הקרובים והרחוקים, על גאולתם ועל פדות נפשותם אשר עשה ה' על ידו עמהם להפליא.

„מורי ורבותי, קרא מרדכי בענות רוחו אל האורחים הנכבדים הבאים אליו, אחרי אשר השיב להם ברכתם אל חיקם, הן גרסה נפשכם להאבה לדעת איך הפליא צור ישראל וקדושו את חסדו לנו בהשיבו את שבותנו, לכן הנני היום לספר לפניכם את כל פרשת גדולת חסד ה' אשר עשה עמנו, למען ידע דור אחרון בנים יולדו, כי עוד לא אלמן ישראל, ויזכירו בתודה את זה היום אשר עשה הי להחיש בו פדות לעמו, יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם! אבן רק בזאת אאות לכם אחים נכבדים, אם תשבעו לי היום הזה לשמור הדברים בלבבכם כל הימים אשר אני המדבר אליכם ויועץ הסוד אשר למלך נצבים היום עמכם, אך אחרי מות שנינו הנקו משבועתכם זאת, ואז גם לבניכם ספרו ובניכם לבניהם עד דור אחרון על עפר יקום, למען תת כבוד לשם ה' פודנו ומצילנו בכל עת צרה וצוקה." וישבעו לו הנאספים על הדבר הזה, ויקרא מרדכי גם ליהודית רעיתו ולשלמה ובצלאל בניו הגדולים, לשבת אתם ולשמוע באזניהם גם הם את החסד והפדות אשר עשה ה' על ידו בפעם הזאת, ויבחר אדוני הבית מקומו וישב ראש, ויען ויאמר:

„בליל התקדש חג הפסח בא אל ביתי איש צעיר

לימים, יועץ־וזסוד אשר למלכנו, וזה האיש הוא מבירי ומיודעי זה שנים רבות, ואסיר התודה על החיים והחסד אשר עשיתי עמו להציל נפשו ממות וכבודו מכלמה, כיד ה' הטובה עלי בעת ההיא, ויגל את אזני הרש: כי בחלום חזיון לילה נדר הקיסר נדר לגרש בעוד שלשת ירחים את היהודים כלה גרש מארצו, ובאזני יועץ סודו זה דבר המלך בהקיץ: כי כלה ונחרצה היא מאתו להקים את נדרו אשר נשבע בהלום ומדברו אחור לא ישוב ריקם. אך הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל! ויועץ הסוד כשמעו את מחשבת המלך עלינו, התהפך מזמות בתחבולותיו להיטיב לנו את מחשבתו, וישים כזב מחסהו בחלותו את פני מלכו לתת לו חפשה ללכת על ימים אחדים אל ביתו אשר בארץ אונגארען לראות את אשתו ואת בנו בכורו אשר ילדה לו בעת ההיא, אך תחת לכתו אל ביתו כרצון המלך, שם פניו פראגה למען גלות את אזני על אדות הרעה אשר יחרוש המלך בסתר חדרו עלינו. ואתם אחי שומעי דברי! הלא הבינותם, הלא הוגד מראש לכם כי זאת הפעם אך שוא לנו התנפל לפני הדום כסא מלכנו להשיב חמתו ממנו, כי אחת דבר בכבודו וישא לשמים ידו ואיך יחל דברו? וככה דבר אלי גם יועץ־הסוד: כי אין עצה ואין תחבולה אחרת להשיב את אשר נגזר עלינו הפעם, בלתי אם כי יפיר נשיא־ראש הכנסיה הנוצרית אשר ברומא את הנדר אשר נדר המלך בחלום, רק אז תקוה טובה נשקפה לנו כי ישוב המלך ונחם על הרעה אשר דבר לעשות לעמו. חשבנו מחשבות, אני

ויועץ־הסוד , איככה נוכל להעיר ולעורר את לבב המלך עד אשר יואל לבקש מאת ראש־הכנסיה התרה על נדרו אשר בטא בשפתיו, והנה גם בדבר הזה עצת יועץ המלך הנחני כאשר השמענה אזניכם לרגלי ספורי . ואחרי אשר גליתי את אזנך רבי ! בלילה ההוא ואתה הגדת לי ישרי ותתן לפעלי צדק, מהרתי אז בטרם בקר יום הראשון לחג הפסח ושמתי פעמי לדרך העולה ויענה . ביום הרביעי לעת צאתי באתי בשלום ויענה קרית מלך רב עיף ויגע מטרה הדרך הרב אשר עברתי על סוסי כיום כלילה מבלי תת פוגת לי , כי יראתי פן אעבור המועד אשר יעד לי יועץ־הסוד לראות את פני מלכי ולדבר דברי באזניו לפני מלאת לו ימי־החפשה (מורלויב) יען כי רק לו לבדו נגלו העלומות לבב המלך, ונפקחו אז עין המלך לראות כי על פיו נבעו מצפוניו ויגיעו לאזני יהודי פראג אם אבוא אני אחריו . בשעה השמינית בבקר באתי שערי וויען, שם נודעתי כי בשוב המלך בבקר בבקר מבית תפלתו אשר בהצר המלכות , או יקבל מכתבי בקשה מכל הבא, אף יטה אזן לבאים לבקש עזרת לעשות משפט עמו ומשפט עבדיו דבר יום ביומו , לכן חשתי כמעט באתי העירה , החלפתי שמלותי ואבואה אל מגרש העיר על יד הדרך העולה אל הצר המלך ; אך כמעט באתי אל החצר בביאה, ולא נתנני שומר הפתח לעבור הלאה , ופקיד החיל העומד שם על המצפה הגיד לי די באר , כי דרך הנה לא יוכל איש לעבור היום הזה , יען כי היום יבוא

המלך אל בית תפלת הקאפוצינער לשמוע עם אל הרנה ואל התפלה, ולא יבוא הלום. דברי פקיד החיל העציבוני וימרדוני מאד, ואוסיף לשאול את פיו: האם יבצר ממני לראות את פני המלך היום? „אפונה, ענני פקיד החיל, יען כי זה שלשה ימים אשר לא נתנו לאיש זר לדבר דברו באזני המלך כפעם בפעם", עוד פקיד החיל מדבר אלי והנה קול שוט וקול רעש אופנים נשמע לאזני ומרכבת המלך רתומה לששה סוסים הגיעה ותעצור במרוצתה לפני המקום אשר יעלו שם במעלות. דלתי המרכבה נפתחו ועבדי המלך ומשרתיו כלם מלבשים בבגדי חופש לרכבה הבהילו לשאת על כפים את הוד מלכותו מן המרכבה, ואני הייתי אז קרוב למלכי באין מבדיל בינינו, ולבי אמר לי כי עתה העת הנכונה לדבר דברי. בחרדת־קדש הרמותי אז את מצנפתי מעל ראשי ואכרע ברך לפני המלך, ויראו ויתבונן כי דברים בפי ויעמוד על עמדו. „מה הפצך פה"? שאלני המלך כרגע. „לו הואיל הוד מלכותו לתת אזן קשבת לעבדך, עניתי במבוכה, כי עתה הצלת עם רב מעבדיך הנאמנים מנפול ברעה לא ידעו שחרה."

„מי אתה? ומאין תבוא?" הוסיף המלך לשאלני בנרעש ונפעם מדברי. „עבדך אני אדוני המלך! עניתי, „ושמי מרדכי צמח מפראג; והנה זה שלשה ימים מעת „אשר יצאתי מפראג, כי כיום כלילה רכבתי מאין הפוגות „עד בואי ועד הגיעי אל קרית מלכותך הנה להתנפל לפני „הדום כסא מלכותך!"

„פליאה דעת זאת ממני" אמר הקיסר כמדבר אל

לבו, „ואתה עשענבערג השר"! קרא, בשומו אל אחד משלישיו פניו „הואל נא והביאה את היהודי הלזה אל חדר־משמעתי (מוידיעגלייוועזר) ושם אדבר עמו". לדברים האלה עלה המלך במעלות עם אחד משומרי־ראשו, ואותי הביא השר החדרה כדבר המלך, ויעזבני שם לבדי אין איש אתי. קירות החדר מכוסים ביריעות מרוקמות בשלל צבעי־רקמתים, ולעיני נראה רק מבוא אחד אשר דרך שם באתי אל החדר. הלא תדעו הלא תבינו אחי, את מבוכתי וחרדת לבבי לעת אשר כזאת! הן עוד מעודי לא נסיתי לדבר דבר באזני מלך רם ונשא, ומה גם בדבר מרום ונכבד אשר כזה, העומד ברום עולם הצלחת אחי ועמי; ומה חרד ופחד לבבי בזכרי, כי אנכי הוא העומד היום למשפט המלך בשם כל עמי, ומשפטי בפי המלך ובשפתיו הוא, אם לחסד אם לשבט, עוד רגע אחד ומשפט גורל רבבות אלפי ישראל אור יצא! עוד רגע אחד! בשומי זאת אל לבי בעמוד רגלי בהיכל מלך לא קמה בי עוד רוח, ומנוחת נפשי אשר לא תעזבני כל עוד חושי בי, עזבתני כרגע ויבוא מרך בלבבי; וכאשר כלתה נפשי בתחלה לראות את פני מלכי ולהעיר לו אזן לשמוע את דברי, כן שבתי זממתי ברגע ההוא ובכל אות נפשי הואלתי אז לאחר בואו, לו היה לאל ידי, עד אשר אמצא ידי ורגלי לשום סדרים במערכי לבבי ובמענה לשוני אשר בגדו בי כמו נחל בפעם ההיא, אך הנה טפחות רגעי ויבצר ממני לעשות מאומה בלתי אם לחלות פני צורי בנפש מרה כאשר היה אז עם לבבי. אל אלהי

הרוחות, קראתי ממעמקים, האירה נא פניך אל עבדך, ואתה תהיה עם פי להת לי לשון למודים לדעת להעיר את לבב המלך לחמלה על עמך ישראל! עוד אני מדבר ומתפלל והמלך בא בלאט אל החדר דרך מבוא סתר והוא אחרי, ומי יודע אם לא שמע את המלים האחרונים אשר כידודי אש מפי התמלטו בגרעי שיחה לפני אל?

„חסד, חסד! קראתי מנהמת לבי בראותי את הקיסר עומד לנגדי, יגדל נא חסדך אדוני המלך, עם היהודים עבדיך האובדים בלי פשע, ואל נא תגרשם מאור פניך ומארץ בעהמען כלה."

פני המלך אדמו כפני להבים מדי דברי. „מה זה תשמענה אזני? קרא המלך בהביטו עלי בעינים מפיקות זועה, האם אבן מקיר תקשיב וכפים מעץ יענה בי להגיד לאדם שיחי? ואם לא אפוא איכה ידעו יהודי בעהמען את העצה היעוצה בלב מלכם עליהם? האם עוף השמים הוליך את הקול ובעל כנפים הגיד להם דברי? נשגבה היא ממני, הגד אם ידעת."

„שא נא הוד מלכות. עניתי ברוח נכון בקרבי, כי הנה העצה היעוצה בלבך עלינו, נודעה רק לשנים מעדתנו, להרב אשר לעדת ישראל בפראג ולי אני עבדך."

„אולם הגידה לי איכה נודעה לכם מחשבתי?" דבר המלך אתי קשות. „על פי החלום אשר חלמנו שנינו, אני והרב בלילה אחד איש כפתרון חלומו, עניתי, ופני המלך חורו, ויעמוד כרגע משמים לנגדי כחושב מחשבות

וזכר ראשונות אשר עברו, „ספרה נא לי את החלום אשר חלמת" קרא אחרי דומיה ממושכה. ברגע ההוא באתי עד משבר, כי כסתה כלמה פני ויך לבי אותי מכה בלתי סרה על כי הרהבתי עז בנפשי לגנוב את פני מלכי ואדוני ולכזב לו בפניו וחטאתי לאלהים. אך כרגע שויתי לנגד עיני את דברי יועץ־הסוד אשר דבר באזני, באמור אלי כי רק בדרך הזה אוכל להציל את עמי אם למלך אכזב הפעם, אז לבשה אותי רוח עז, וכקול ממרום קרא אלי ממעמקי לבבי לאמר לי: כי לא יחשוב ה' לי את העון הזה ביום עמדי אז למשפט בבוא הליפתי, ואחזק את לבבי בה' ואען ואומר:

„זה לי ארבעה ימים בליל התקדש לנו עם בני ישראל חג הפסח לזכר גאולתנו מארץ מצרים מבית עבדים, ואני הוזה שוכב על משכבי בלילות, אני ישנתי ולבי ער היה וישבע בהקיץ תמונות שעפים מאליפים מחזיונות לילה, אשר יצר דמיוני לצחק במו ויעברו לפני כבני מרון, חזיונות ימים עברו וימים יוצרו יחדו התלכדו וילכו מעדנות למראה עיני אשר ראיתי אז ברוח, ותפקחנה עיני לחזות מחזה שדי, ואראה בחזון: והנה כל העמים תקעו כף הריעו לאלהים בקול רנה ותודה המון חוגג, ויבוא גם ישראל בתוך הבאים, אך לא עוד פניו חמרמרו מבכי ורגליו לא עוד לנחשתים הגשו, וכל עמי הארץ אהבוהו וימחו בנשיקות פיהם את דמי־דמעתו מעל לחיו אשר קמטו בלא עת, ובשמן ששון משחו את אבריו הפצועים מחציי־קשת, וישמח ישראל בעושיו העושה נפלאות גדולות

לבדו, וישמח לבי גם אני ואיקץ, ואישן שנית ואראה בחזון. והנה איש גבה הקומה ואמיץ כח עומד עלי, עוד מעודי לא ראיתי את האיש ההוא ובכל זאת הברתי מראהו כי לא מוזר הוא לעיני, והאיש זקן הוא וכבד, זקנו הלבן כשלג יורד על פי מדותיו, וגבות עיניו הצחורות כצמר צחר תסוכבנה על עפעפיו המבריקים מחוריהם ומפיקים נגה להם מסביב, והוא לובש אדרת ומטה עז בידו, ואביט אליו ברוח חן ותחנונים ואומר: „אני ידעתיך אדוני, כי אליהו התשבי אתה" „אני אני הוא! ענה איש השיבה בחן שפתיו, הנה אליך באתי הפעם להשכילך בינה ולהבינך במראה." ויגע האיש בקצה משענתו על עיני ותאורנה, וארא מרחוק והנה באיראפא מים, ארץ יפה פיה פורחת כחבצלת; ארץ אשר שמיה בכל עת תכלת ילבשו ועמקיה יעטפו בר; ארץ אשר עציה רעננים ונחפים בירקרק חדוץ מראשית עד אחרית השנה, ופרים תפוחי זהב בקיץ ובחורף יהיו; ארץ אשר רוח צח ינשב בה תמיד, רוח מלא נעם וריח ניחוח כריח שדה־המד אשר ברכו ה', ותהי כלה כגן עדן לפני, ואנשיה כמלאכי אלהים.

„זאת היא ספרד ארץ מולדתי" קרא המלך אחרי הקשיבו דברי בדומיה.

„ראיתי, הוספתי אני לספר, והנה קריה על תלה בנויה נשענת על גבעות קטנות ומלאה בניני פאר והדר, אשר ישיתו על יפיה והדר גאונה נוספות; בתי תפלותיה כמו רמים ומגדליה לעב יגיעו; גנותיה הנחמדים ישלחו פארותיהם, ורחובותיה כהמות ימים יהמיון מרוב אדם

ששופתם שמש־הנגב, אשר הקימה אותם כמטרה לחצי זיקה הבוערים, ומראה עור פניהם כעין נחושת קלל."

„זאת היא מאדריד העיר" קרא המלך בהלך נפשו בתמהון ובשממון. ואני הוספתי לספר באין מפריע: „בתוך הקריה ראיתי היכל תפארה וארמון על משפטו ישב מקדם קדמתו, ועליו מגדלים ויציעות עם הלונות שקופים, ספונים עשוים כתבנית קשת מלמעלה."

„זה הוא ארמון המלך אשר במאדריד" קרא המלך.

„והנה אחד מהלונות הארמון נפתח, הוספתי לספר ברוח כביר אמרי פי, וזרחה השמש מבעד להלון ותשלח קרנים מידה אל החדר פנימה, ששם תמונות מלכים ונסיכי־אדם תלויות מסביב לקירותיו."

„זה הוא חדר התמונות (גאלעריע)" קרא המלך במבוכה.

„בחדר ההוא, הוספתי לדבר דברי, עמד נער ורך, נחמד אף נעים, ומספיר גזרתו הצח מחלב, נשקפה תמת־לבב אשר שתה על יפיו נוספות, ולרגעים ינופף העלם ידו להסיר את נטישות קווצותיו השחורות הנופלות על מצחו אשר נגה כאור לו, והוא קורא בספר תורת ה' ואיש שיבה עומד מאחריו."

„אני העלם, קרא המלך בהלחלה בשמעו את דברי, ואיש השיבה הוא מורי ומלמדי בילדותי."

והנה פתע לפתאום, הוספתי לספר, ספו תמו החזיונות ההם מנגד עיני והזון אחר ירש מקומם: והנה אנכי נשקף מבעד לחלון ביתי העומד ממול ארמון המלך אשר בפראג,

ולעיני איש עומד, ואביר מראהו כמראה העלם אשר ראיתי, אך שיבה זרקה בו ודלת ראשו כצמר צחר, על ראשו יציץ נזרו, העטרה שעטרה לו קסרית אשכנז, ומאחריו ראיתי עומד איש השיבה אשר ראו עיני בהזון הראשון, והנה קול ענות חלושה בקול שירי־קדש עולה באזני משער הישנה, וקול ההד נשמע ממעל להיכל המלך, כי האיש הנושא כתר המלכות בראשו הקשיב רב קשב, ויפן פתאום אל איש השיבה העומד מאחריו ויקרא בקול: „לא! זאת לא אוכל" וישקף על עיר־היהודים הנשקפת ממול ארמון המלך, ובלי חמדה נשא לשמים ידו וישבע לאמר: „כי עתה את אלה אגרש מפני, חי אני, כי בעוד שלשת ירחים לא יראה ולא ימצא יהודי אחד בכל גבול ארץ בעהמען." כשמעי את הדברים האלה מלאו מתני חלחלה, ומנהמת לבי קראתי: אהה ה' אלהים, למה יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה? ויגש אלי אליהו הנביא ויאמר: „ראה בעיניך" ואשא עיני ואראה, והנה עיר גדולה לאלהים, עיר תשואות מלאה, ובהיכל תפארה הבנוי לתלפיות בתוך העיר, ישב איש על כסא רם ונשא, לפני האיש יכרעו ברך שלשה אנשים מלובשים בדים אדומים, אמוצים וברודים, והמה נושאים אליו כפים ופה אחד שואלים: „האם יש את נפשך להיות לאב לנו ולכהן?"

„יש ויש" ענה האיש היושב על הכסא. ואומר אל הנביא הדובר בי: מי זה אדוני? ויען ויאמר לי: האיש היושב על הכסא הוא האפיפיור החדש הנבחר ברומא

והוא יושיע את עמך היום הזה, כי הוא יפר את הנדר אשר נדר המלך ביום שמעו." הדברים האלה עברו משביות לבבי ואיקץ."

„ומה עשית אז?" שאל המלך בחפזה.

„אז מהרתי קמתי ממשכבי, עניתי, ואלך אל הרב ומצאתיו ער גם הוא, וכבל החזיון אשר ראיתי, ראה גם הרב בחלום הלילה אין נגרע דבר! והנה על פי שני ההלומות האלה העולים בקנה אחד חשתי ולא התמהמהתי ואבואה הנה להתנפל לרגלי מלכי ואדוני, ולבקש הנינה בעד אחי ועמי לבל יאספו בלי פשע על לא חמס עשו." בכלותי את דברי אלה עמדתי לא עניתי עוד, ורוחי נבקה בקרבי מבלי דעת עוד אחריתי; ואתם אחי! אל נא יפלא בעיניכם כי לא שבחתי דבר מכל אשר שם סופר המלך בפי, כי הנה פעמים רבות שויתי לנגד עיני את חלום המלך עם כל צבא תוצאותיו הרעות אשר כתמן יחד באו עלינו לרגלו, עד כי בכל עת עמדו דברי החלום כדמות אימתה ופחד חיים וקיצים לעיני רוחי כמו ביד יוקחו, כי על כן לא הפלתי גם דבר קל ארצה, ולא עברתי מכל הדברים אשר הורני יועץ־הסוד למען הציג את החלום לעיני המלך בדמותו כצלמו ביום הבראו. הן שוא ודבר כזב ספרתי למלך, נפשי יודעת מאד! אך לא יחרפני לבבי וכליותי לא ייסרוני בגלל הדבר הזה, על דעתי כי אני בתמי הלכתי ותחש על יושר רגלי. אף אמנם הטו דברי את לבב המלך ויעשו את פעולתם באמונה, ויתהלך בחדרו בהלך נפשו, ויבחנני לרגעים בהביטו עלי בעין־

רוגל חודרת כליות ולב, ואחר נפל על הכסא ויצלול ברוב שרעפיו בקרבו כעופרת במים אדירים.

„זאת לא זאת" דבר המלך אל לבו במלים קצרים שרוע וקלוט אין הבין, ההלומות לא שוא ידברו, מלאכי אל המה אל אשר ישלחם — מי יודע אם ייטב הדבר בעיניו? — הן פציתי פי להי... יש לאל יד אבי־ראש־הכנסיה להפר נדרי, אך את מי אשלח? לא! כן לא יעשה, הנה כי כן—אך... פתאום באה עצה בלב המלך ותאר אחריה נתיב, כי הנה קם מכסאו ויצעד בצעדי און בחדרו כפעם בפעם, ויתיצב נגדי ויקרא: „הן איש אתה, דגול מרבבות עמך, ורק עבד מעבדי ממלכת אשכנז, רק יהודי אתה, ובכל זאת הודיעך הי את אשר אני עושה וסודי עלי אהלך, אף אמנם הלומך לא דבר אליך כזבים ודבריו נאמנו מאד, כי כן גם נשבעתי לגרש את כל היהודים מארצי, ונפשי יודעת מאד כי רק בפי נשיא הכנסיה ובשפתיו הוא להפר נדרי, ואתה עתה זאת עשה, והלכת רומאה להתנפל שם לפני הדום כסא כבוד האפיפיור, אולי תפיק רצון מאתו עד אשר יאות לך להפר נדרי. ואתה אם שוב תשוב הנה למועד חג השבועות הבא ובשורה בפיך: כי הפר נשיא ראש הכנסיה את נדרי וירצני, אז שלום יהיה לכם, ובני אמונתך ימצאו מחסה בארצי כימי עולם וכשנים קדמוניות.

„אדוני המלך רב להושיע! קראתי אחרי אשר החריש המלך, אין מלה בלשוני להביע לך אף אחת מאלף אלפי רגשות תודתי אשר רחש לבי לך על חסדיך הרבים,

בתתך היום תקוה בלבי להשיב שבות עמי, אף שבע ביום אפיל תחנתי לאל גומר עלינו כי יאיר בחסדו פניו אליך וישלח ברכתו תמיד על ראש משיחו ועל כבוד ביתו הנכון ונשא עולם ועד; אך הנה ענות רוח הוד מלכותך תרבני ותוסיף אמץ ועז בלבבי, הוספתי לדבר אחרי אשר החשיתי כמעט רגע, לפצות פי לדבר עוד דבר באזני אדוני המלך, כי נפשי בשאלתי ועמי בתקותי . . . „עוד שאלה אחת! , קרא המלך מבלי תת אותי לבצע אמרתי, אך מי יוכל להשביעך רצון ולהשלים כל הפצך? דבר ואני אשמע!"

„הנה נא הואלתי לדבר דבר באזני אדוני המלך, עניתי בשפל קול, אך מי אני כי אהיב בנפשי עז לגשת לפני הדר כבוד ראש־הכנסיה? ואיך יעצור כח עבד נקלה אשר כמוני, יהודי מלֵדה ומבטן לבוא לפני כבוד האפיפיור ולבקש ממנו הפרה לנדר קיסר אשכנז אשר בטא בשפתיו: האם יתן ראש־הכנסיה לדברי אמון? הלא על פני יחרפני והיתי בעיניו כמתעתע! אכן לו הואיל הדר כבוד מלכותך! לעשות את מעשה־הצדקה שלם, בתתך לידי אות נאמן אשר יענה בי צדקתי לפני האפיפיור; לו הואלת הוד מלטת! להראות על ידי הפעם לעיני כבוד האפיפיור: כי יש עם לבבך ישר להתיר חרצבות נדרך, כי אז הגדלת צדקתך וחסדיך כהרי־אל, ומשפט עבדיך אור יצא ככל תגמליך עלינו."

את הדברים האלה דברתי בקוצר־רוח ובפיק ברכים, לכן זברי לעו ויבצר ממני לדבר דבר על אפניו בשפה ברורה לנאמנים, על דעתי כי הקשיתי לשאול הפעם,

ונפשי יודעת מאד כי אם ישיב הקיסר פני בדבר הזה, אז אין לי תקוה עוד לבצע את אשר החלותי, ופעלי אשר פעלתי עד כה אין ידים לו, על כן זחלתי ואירא פן יצא מפי דבר למרות עיני כבוד המלך ואז אבדו כל עשתנותי והצל לא הצלתי את עמי, לכן נלאיתי למצוא ידי ורגלי ולא יכולתי להביט בפני המלך, ואוריד לארץ ראשי מדי דברי את הדברים האחרונים האלה.

„כן דברת! קרא הקיסר אחדי דומיה ממושכה, כי גם את הדבר הזה אעשה לך: לכתוב שתים שלש דלתות אל ראש־הכנסיה, והיו לאות על ידך למען יאמין בך האב הקדוש כי מאת מלכך הנך שלוח. וידעת היום: כי אם יבצר ממך לשוב ווינאה עד חג־שבועות עם עלה־זית טרף בפיך, אז אחרת מן המועד הנכון ועצת ה' היא תקום! ואתה מתי תשים לדרך פעמיך ללכת רומאה?"

„כבוא מכתב הוד מלכותך לידי!" עניתי בלב מלא תקוות נעימות. „טוב הדבר!" ענה המלך, לעת הצהרים תבוא שנית הארמונה". לדברים האלה צלצל בפעמון כסף אשר על השלחן, ויבוא אחד משומרי ראש המלך. „כבוא היהודי הזה לעת הצהרים הנה, אמר המלך אל שלישו, תביאהו אל חדר־עבודתי באין מפריע."

וישתחו השר, והמלך יצא דרך הפתח אשר בא בו. השר יצא עמי לשלחני עד מורד־המעלות, למען הזהיו את פקיד־החיל העומד שם על המשמר, לתתי לבוא בכל עת אל שער המלך. ואתם אחי! הלא תוכלו לשער בנפשכם כי שמרתי לבוא במועדי אשר יעד לי המלך והשר וביאני

כרגע אל חדר־עבודת־המלך, והנה המלך יושב על שלחן־עבודתו ופניו אל הקיר, ואיש יושב עמו שם בחדר ועובד עבודתו על שלחן מלא ספרים ומכתבים ופניו אל מול הפתח. כרגע הכרתי באיש ההוא היושב ממולי את יועץ־הסוד מכירי ומיודעי, ומה הרד ופחד לבבי מדאגה מדבר פן תענה בי הכרת פני כי ידענו איש את אחיו, ויועץ־הסוד מהר לעשות מלאכתו אשר לפניו למען הכתיר מבוכתו גם הוא.

„הוד מלכות"! קרא השר אשר הביאני החדרה למען למשוך עיני המלך עלי. „אתה באת" קרא המלך בהסבו פניו אלי. „האם הכינות את המכתב אשר אמרתי לך?" הוסיף המלך בשומו אל יועץ־סודו פניו. „עשיתי כאשר צויתני אדוני המלך! ענה האיש לתמו, רק כי לא נחתם עוד המכתב בטבעת המלך". בדברים האלה נתן יועץ־הסוד את המכתב אל יד המלך ויחתום בעצם ידו את שמו עליו, ויתן המלך את המכתב החתום לידי, ואני נתתי את המכתב אל תוך מטפחת משי לבנה אשר הכינותי לדבר. נסיתי אז לדבר דבר בפני המלך, אך לשוני לחכי דבקה ומלין נעתקו מפי, על כן החרשתי ואדום, והמלך האיר פניו אלי ויאמר במלים נמרצים: „אך אתה זכור ואל תשכח: כי למועד חג־השבועות אקוה לראותך פה בשובך מדרכך, ואתה עשה ואל תאחר מן המועד!"

את הדברים האחרונים האלה דבר המלך אלי בקול מושל ומצוה, ואשתחוה ואצא מאת פניו. כצאתי הבטתי עוד הפעם בעינים מפיקות תודה בפני יועץ־הסוד, והנה

אגל־דמעה כרסים טל אורות מהרוצץ בבת עינו וכשבלול תמם יהלוך במורד לחייו ואיננו!

אחרי עבור שתי שעות מעת עזבתי את שער המלך ואני הייתי על דרכי הדרך העולה רומאה · שעפים אין קץ השתרגו ויתרגשו בחבי על דרכי אשר אני הולך, רגע הייתי בעיני כחולם בשומי זאת אל לב: כי יהודי דך ונכלם כמוני היום, איש אשר דרכו נסתרה וביתו וארץ מולדתו תלואים לו כנגד, כי מי יודע אם לא יגורש ביום מחר מנחלתו ומארצו כלה גרש!? איש אשר כזה ישים עתה לדרך פעמיו ומגמת פניו אל נשיא־ראש־הקאטוליקים אשר ברומא, למען בקש מפיו התרה לנדר קיסר אשכנז ועמי הקאטוליקים יחד; ומה מאד השתומם לבי בקרבי בזכרי איך נקרו ויאתיו המקרים האלה, האחוזים איש בעקב רעהו כטבעות השרשרת, להביאני עד הלום ולתת כל טוב עמי בירי כיום הזה. אך כרגע שבה נפשי למנוחתה, ועתר ענן זבחי־תודות עלה ממזבח לבבי לאל רוכב ערבות, על אשר הפליא חסדו לי לתת את חני בעיני המלך להאיר פניו אלי ולעשות את בקשתי.

ועתה אחי שומעי דברי! אין נפשי היום הזה לספר לכם מכל התלאה אשר מצאתני עד בואי ועד הגיעי רומאה, כי כל אלה רק כמים עברו אזכור ולכם אין שוה לדעתם, אך זאת אגיד לכם כי אחרתי מן המועד אשר יעדתי לי לבוא שערי רומא, וכקול רעם בגלגל כן צללו אזני לקול דברי המלך אשר דבר אלי בצאתי: למהר שובי וואנאה למועד חג שבועות הבא! והנה עתה, אחרי אשר

הצליח ה' חפצי בידי, ישר נוכחתי מה צדקו דברי המלך אלה, אחרי אשר גזר אומר לגרש בעוד שלשת ירחים את כל היהודים מן הארץ אם לא יפר האפיפיור את נדרו, כי על כן אמר בצדק להת ליהודים עת ירח ימים מיום הגיע הפקודה עד עת צאתה לפעולת־אדם, למען יוכלו למצוא ידם ורגלם בטרם בוא עת פקודתם ולא תבוא עליהם שואה פתאום.

גם אחרי אשר באתי אל מחוז חפצי לא יכולתי לראות את פני ראש־הכנסיה ולדבר דברי באזניו, כי ימים אחדים לפני בואי עלה האפיפיור פיום הרביעי*) על כסא מלכותו, ודברי המדינה עם דברי אמונה ודת בתמם יחד באו לפניו חדשים לבקרים ויאבלו גם אכול את עתותיו בכל פה מבלי תת פוגת לו אף רגע, כי על כן לריק יגעתי, לשוא דפקתי על דלתות עבדי האפיפיור וכל קדושיו עמו, כי נלאיתי למצוא הפתח אל הקדש פנימה, ומה גם כי מאנתי לגלות לאיש את מטרת חפצי אשר אליו אני נושא את נפשי, ומי אפוא ישית לבו אלי? לכן על אפי ועל חמתי עברו לי ימים אחדים מיום באתי שערי רומא, באפס כל עבודת־מעשה מבלי קרוב גם צעד אחד הלאה לנכח מטרתי.

גם אחינו אשר ברומא מנגד נגעי עמדו, באין לאל ידם להטיב ביכיני בדבר ישועה ורחמים, ולא יכולתי עוד

---

*) פיום הרביעי נבחר לכהן־הראש בשנת 1559 למספרם, וימשול ממשל רב על כנסית־הנוצרים חמש שנים ועשתי עשר וחצי חדש

עשות מאומה בלתי אם לחכות בדומיה ליום בוא האפיפיור לראות את פני העם ברעו על גפי מרומי קרת, כאשר הסכין לעשות מדי שנה בשנה לעת כזאת, או אז אולי לא יבצר ממני למסור את מכתב המלך לידו. אך בין כה וכה רגשו רגשות נוראות בלבי ואהי כהולך על גחלים בוערות, בהתהלכי כצל ברחובות קריה ובשומי אל לב: כי בארץ נכריה באין מכיר לי אנכי, ותעודתי להיות לפה ולמליץ לעדתי אשר שלחתני, ותשים את המשרה הקדושה על שכמי, ודבר מלך שלטון לשוב ליום מועד שם על פחד לבבי נוספות, כי אם אחרתי יום אחד לתתו והבל או כחי כליתי.

ביום הרביעי לשבתי ברומא או להתהלכי ברחובותיה באפם כל עבודת מעשה, והנה כבבלי דעת נקרא נקריתי לפני מגדל־נוצרים, ועיני ראו שם המון אדם רב יחדו נאספים ומהבים על כבוד האפיפיור כי יבוא לבקר בהיכלם לכבוד ולתפארת, ואשאר גם אני בין העומדים ההם" בתקותי להושיט שמה את מכתב המלך ליד האפיפיור. בכליון־עינים ולב־רגז הביתי על בואו, והנה קול מנצחים בנגינות מאד נעלות הומה באזני, ולעיני המון רב עולה בסך אל מול בית־תפלת־הנוצרים אשר אנכי עומד שם, המון כמרים עם נרות־דנג דולקים בידיהם עברו כחלוצים לפני המחנה הגדולה ואחריהם נשוא ינשא האפיפיור על כסא רם ונשא בידי שנים עשר איש מחניכי־הכמרים (קלעריקען) בהרדת־קדש אשר אין על עפר משלה. אך מה אומר ואדבר? באחת

אומר לכם כי אין בלשוני מלה להגיד אף שמץ דבר הכבוד וההוד אשר ראו עיני בפעם ההיא, ואשר לא ראיתי כמוהו מעודי עד היום ההוא. כראותי את האפיפיור התפעם רוחי בקרבי הולם פעם ולבי כאובות חדשים יבקע מרעדה וגיל אשר באוני פתאום. עתה הגיע הרגע, אמרתי בלבי אז, הרגע אשר יגזר אומר ויקם לי אם לשבט אם לחסד על דרכי אשר אני הולך! כל העם כרעו כאיש אחד על ברכיהם כראותם את האפיפיור עם כל הדרו והמונו עמו, רק אנכי לבדי נשארתי עומד על רגלי בין הכורעים ההם, למען היות נכון לבקוע במחנה, לקרבה אל האפיפיור עם מכתב המלך אשר אחזתי בידי הרועדת, ואל אראה באבדן ממני השעה־המשחקת לפני בעת ההיא. אך לא עצרתי כח לעמוד על עמדי, כי ההמון הרב משכני אחריו בחזקת היד, וכבה אחור נסוגותי ואנודה כנוד הקנה במים, במבוכתי הנוראה לא ידעתי נפשי ולא שעה לבבי אל עדת המתלוננים בעם אשר סביב שהו עלי, על כי ערבתי לעמוד קוממיות בין המון הכורעים על ברכיהם, עד אשר הגיע לאזני קול ברמה הקורא אחרי מלא „כרע על ברכיך זד ארור"! ואחרי אשר לא שמעתי לקול האות הראשון, והנה אחרי קול רעש גדול כקול המון קורא בכח: „הכו הכו באיש לא־אמון העומד פה בתוכנו! הכו ונמיתנו! אל תחום עינכם! כי בן־מרי הוא, לוטעראני הוא, יהודי הוא, על כן לא יכרע ברך ביניגו, ומדוע זה בא לצחק בנו!?" הדברים יצאו מפי אנשי־הרוח אשר חרבות בשפתותיהם,

ואנשים מרי נפש התקצפו התגעשו כי חרה להם, עוד מעט וסקלוני, לוּ לא נגש האפיפיור ויעבור לפני; אין זאת כי אם הגיע לאזניו קול המון המחרפים, כי מדי תתו להם את ברכתו מזה ומזה, הסב את פניו לרגעים אל מול מקום עמדתי, ואנכי הגברתי או חילים לבקוע בצעדי־און בין המון רבה עד הגיעי ברב כח לפני הדום כסא האפיפיור. הגבורים אנשי החיל אשר מסביב לו נגשו להדפני, אך אנכי קראתי בגרון, רומית, לאמר:

„שא נא אדוני וקדושי! על כי ארהיב בנפשי עז לתת פה בראש מרומים את מכתב המלך לידך, כי דבר מלכי נחוץ מאד וממהר לעשותו", אך עוד דברי בפי והנה השליש אשר האפיפיור נשען על ידו מהר ויקח ממני את המכתב, בהכירו את טבעת המלך כחותם עליו, ויתנהו אל יד האפיפיור בלחשו לו באזנו דברים אחדים, והאפיפיור ענהו בקול־מלחשים גם הוא בלי נשמע קולו.

„אחרי כלות העבודה תבוא אל היכל האפיפיור", דבר השליש בקול דממה דקה בשומו פניו אלי, ואנכי מהרתי אז לצאת מתוך הקהל הגדול למען השיב את נפשי למנוחתה אך כמעט.

עתה, אמרתי אני בלבי אז, עתה הנה באו בנים עד משבר ורגע קטן אחד הוא מהולל ומוליד אם טוב ואם רע, אם לשבט אם לחסד לבני עמי, ומי יורע מה יולד רגע? ואתם אחי, אל נא תקוו לשמוע ממני ככל אשר הרה והגה לבבי בעת ההיא, אך רב לי אם אומר לכם: כי תקוה ופחד, בטחון ושפק, התחרו חליפות בלבי

אז ויקלעוני בתוך כף הקלע קלוע לא־יחמול, ולו אוכה לי העת ההיא בכפלים, כי אז לא עצרתי כח לשאת ולסבול עוד כמו אלה, ונפלתי שדוד לרגלם מבלי אשר היתה לי תקומה. אחרי עבור הגעים אחדים באתי אל ארמון האפיפיור, וכבואי שמה מצאתי את אחד משומרי ראשו עומד ומחבה על בואי בחצר הארמון, ויוליכני ויביאני חדר בחדר עד בואי אל הלשבה אשר שם יקח האפיפיור דברים עם כל הבא לראות פניו. שבבה עשויה לכבוד ולתפארת כיד המלך, הבדילה כמסך מבדיל ביני ובין האפיפיור אשר ישב אז על כסא כבוד אשר יעלו במעלות עליו, וכבואי נתן אות לשומר־ראשו לצאת מן הבית, ויקבלני בכבוד גדול. מבתב המלך היה פרוש לפניו, ואני הכרתי כרגע כי נתן המבתב שמחה בלב האפיפיור, על אשר הקרה ה' לפניו לעשות רצון המלך ולהשלים הפצו הפעם, יען כי רוח רעה היתה תמיד בין הקיסר פֵּערדינאנד ובין האפיפיור פּוילום הרביעי *) אשר היה לפני האפיפיור הזה, ומה נעים גורלו עתה בהיות לאל ידו להפיק רצון מאת פני המלך ולמצוא חן בעיניו למשפט אלהיו יורנו?

„הגידה לי איך היה הדבר"? קרא האפיפיור אלי רומית, יען כי בשפה ההיא היה ראשית דברי אליו ברחוב העיר, „ומאין בא אליך הרוח לגלות לך את אשר בלב המלך על בני־אמונתך כיום הזה? הגידה אל נא

---

*) כי מאן פּוליוס הרביעי לקיים במאמרו את ירידת קארל החמישי מכסא מלכותו אף לא את שבת פֵּערדינאנד אחיו תחתיו:

תכחד ממני, כי הלא לאלהים פתרונים ועצת ה'היא תקום!"

„איש אלהים קדוש! , קראתי בלב כים נגרש, הנני באתי אליך היום לבקש ממך רחמים ותחנונים בעד עם נדה ונענה, אשר בדברך ומפיך יוכל היום להושע תשועת עולמים , ואתה מרום וקדוש! ה' אלהים בחר בך להושיבך על כסא רם ונשא אשר אין בארץ משלו , כי כל עמי הנוצרים כלם עיניהם לך תלויות, וכל רוח ונפש אליך יאספו ובשמך יתהללו סלה , ואני אשתחוה ואברעה היום הזה לפני הרום כסא קדשך בלב נכון בטוח , כי אתה תקדיש ותחנך את כהֻנתך החדשה אשר תנשאך היום לכל לראש , במפעל טוב וחסד , אהבה ורחמים לטוב לפני האלהים החובב עמים גוי ואדם יחד! ולמען תדע ובחנת נשיא ראש! כי דברי כנים , אין בהם נפתל ועקש , וכי בלב מלא תקוה נגשתי הפעם לפני הדום כסאך , אגלה את אזנך היום דבר־סתר אשר לא אגלנו רק לבן־אדם דגול מרבבה כמוך , אשר נתן ה' עליון להיות לאור גוים יועץ ממלכות , ויתן בלבך הכמה ודעת אלהים להצליח באשר שלחת ולהיות בכל תעודותיך משכיל ; לאיש מרום וקדוש אשר כמוך אגלה היום סודי , והיה לך לאות נאמן כי ערום לבי נגדך ואין ברוחי רמיה, ואתה אדוני וקדושי! הט אזנך ושמע והאלהים יענה את שלום אדוני מעתה ועד עולם!"

האפיפיור נרעש ונפעם לשמוע את פתח דברי , ונפשו כלתה לאחריתו , ויקם מכסאו וישען בדומיה על השבכה למען הקשיב רב קשב , ואנבי פתחתי פי ברגש לספר ולהגיד באזני האפיפיור את כל הדברים והאמת כאשר

ידעתי מבלי הבחיד מאומה תחת לשוני; כבה הגדתי לו קשט דבר אמת, איכה נודעה לי מחשבת המלך אשר הוא חושב על בני עמו רעה; כבה הזברתי אף השמעתי לפניו בשפה ברורה לנאמנים מה נורא הוא אסון הגרוש, ומה גם אם הנגרשים הם יהודים, וכבה דברתי אף ציירתי לפניו את הדברים באשר המה מבלי הפיל דבר ארצה; ובהגיגי תבער אש וגחלים בערו ממני, דמעותי ירדו כטל חרמון על לחיי, ולא העתיקו בכל זאת מפי מלין, כי ה' אלהי ישראל היה אז עם פי ורוחו היא סמכתני ותאזרני עז וחיל, עד כי כל מרך ופחד נדדו מלבי בעת ההיא, ולשוני המהר לדבר צחות ונמרצות אשר לא דברתי כמוהן מעודי ולא אדבר עוד עד עולם, וכל אשר הגה לבבי אך נבאים, אותה הגדתי במו־פי באזני האיש אשר מרום מצבו מנגדי גבהי־שמים. ואתם אחי! אל נא תאיצו בי לשנות פה לפניכם את הדברים אשר דברתי באזני האפיפיור, יען כי לא בי המה, ולא רבים הם בימי האדם עלי אדמות רגעי־קדש באלה, רגעים אשר בם תשוב הנפש אל האלהים אשר נתנה, ושם בגנזי־מרומים מקור מחצבתה תקח עמה דברים מלאים הן ויופי לדברם בעתם כשעירים עלי דשא על לב שומעיהם. אחרי דברי החרשתי ואדום ועיני את עיני האפיפיור נפגשו, והנה האה, האה, ראתה עיני! אגל־דמעה, מדושתי ובן־גרוני מתנוסס כאבן־נזר בעפעפי האפיפיור, ואורו עיני על דעתי כי דברי עשו פרי ולב האפיפיור היה להם לשלל. ואתם אחי! הלא עיניכם הרואות כי לרגלי כפודי נתתי

תודה לפני האפיפיור על דבר אשר ערבתי לכזב בפני מלכי ולבדות מלבי דברי החלום אשר לא חלמתי, אך הלא אלהים יחקר זאת כי הוא יודע כי לא מזדון לבי, כי אם בתום לבי ובנקיון כפי נשאתי לשוא נפשי ותחש על מרמה רגלי, למען גנון והמליט את עמי, ולוּ גם אנכי חטאתי בדבר הזה, כי אז רק בי אני העון ואני אשא ואני אסבול ובני עמי נקיים, כי אלה הצאן מה חטאו!?.

הדברים והאמת האלה אשר דברתי באזני נשיאך הכנסיה בלא לב ולב, עשו את פעולתם באמונה ולא החטיאו המטרה כאשר קותה נפשי, כי אחרי אשר הבים האפיפיור אלי רגעים אחדים ברומיה, ענה ואמר לי: „הנני להשלים בכל אות נפשי את הפץ הבן יקיר לי, זה בני בבורי הקיסר לעולם יהיה, ולא אאחר מהפיר את נדרו אשר הוא שואל ממני, ואתה כעת מחר תבוא הנה ושומר ראשי יתן על ידך את הספר הדרוש לחפצך". ככלותו לדבר צלל בפעמון הכסף אשר לפניו, ובטרם יכולתי עוד לדבר דבר באזניו, יצא האפיפיור מן החדר ושלישו בא ויוליכני עד מעלות הארמון. כבואי ביום המחרת אל ההיכל פנימה כאשר צויתי, לא ראיתי עוד את האפיפיור אשר כלתה נפשי לראותו, רק שלישו בא ויתן על ידי ספר התום בטבעת האפיפיור, וכרגע שמתי לדרך פעמי, כי הנה כבר עברה החצי מן המועד אשר יעד לי הקיסר למועד שובי ווינאה. אולם לא יבצר ממני בכל זאת להגיע שמה במועדי, אך בעיר מאנטויא היתה בי יד ה', ומחמת הנדודים אשר שבעתי על דרכי אחוני

שם השבץ ויפילני על ערש דוי כל עוד נפשי בי, עד כי לא האמנתי בחיים ואתאבק בעפר מות. אבל ה' ברחמיו הצילני ויחשוק את נפשי משחת בלי, כי לך ה' הישועה ועל עמך ברכתך סלה! ככה שבתי כמעט לאיתני, אך בין כה וכה עברה המועד ואבואה שערי ויען אחר חג השבועות תשעה ימים, וברגע בואי מסרתי את מכתב האפיפיור ליד הקיסר.

„אחרת מן המועד"! קרא הקיסר עלי בפנים נזעמים בראותו אותי „כי הנה מחרת חג השבועות שלחתי את מלאכי פראגה עם פקודה נמרצה אל שר הממשלה היושב שם, לגרש בעוד שמונת ימים מיום תגיע הפקודה לידו, את כל היהודים מעיר פראג ומגרשיה, ולך אפוא מה אעשה הפעם? צר לי מאד על כי אחרת המועד, ואולם לו ידעתי כי לא יבצר ממלאכי השני להגיע פראגה בטרם תצא פקודתי לפעלה, כי עתה מהרתי ושלחתי מלאך שנית להעביר את פקודתי וישמח לבי גם אני, אך רחוק ממני הדבר מאד, כי גם סום קל ברגליו לא ימלט עוד פראגה בעוד שני ימים, ואם יבוא המלאך השני אחרי אשר נעשתה פקודתי, אז אין תקוה עוד להעבירה, ומה' יצא הדבר.!"

„הוד מלכות! קראתי נבוך ושומם, עד הנה עזרני ה' ויאזרני חיל להביאני עד הלום למען אהי ועמי, אנסה נא אפוא גם הפעם להחיש פעמי פראגה בישע אלהים למען השיב את פקודתך הרומה, אם נא מצאתי חן בעיניך אדוני המלך לשלחני."

ככה הפצרתי במלך עד אשר נאות לי לשלחני, ואנכי

עיף ויגע מעמל הדרך הרב, ומיכה ומעונה מחמת המחלה
העזה אשר תקפתני ותפצפצני, מהרתי בכל זאת מבלי
שים לב לנפשי, וישבתי על סוסי לשום לדרך פעמי עם
מכתב המלך אל שר הממשלה בפראג אשר נתן על ידי,
בצאתי את העיר התנודד לבבי בקרבי כנוד הקנה במים,
ונפשי גחלים תלהט בשומי זאת אל לב: כי אם אגיע עד
שערי פראג במועדי, אז אבוא עד מרום קץ משרתי,
וידעתי כי הצליח ה' חפצי בידי ולא עמלתי לבהלה, אך
אם מאחר יום אחד מן המועד השמור לי, אז אברח כל
תקוה וכל יגיעי ועמלי עדי אובד. הרעיון הזה בא ברצה
בעצמותי וישימני שומם, אך הלא עיניכם אחי תחזינה
מישרים איך מהרתי מאד לרוץ ארח עד כי באתי עוד
במועדי להשיב שבות עמי וחפץ ה' בידי הצליח, יהי שם
ה' מבורך! אף אמנם ירט לנגדי הדרך וסוסי תחתי יגמא
ארץ, ערים וכפרים, שדות ויערים רצו לפני כמראה הבזק,
ופרסות סוסי כצר נחשבו, ברחפו ממעל לאבני־גיר
המנופצות תחת רגליו. ביום הראשון לצאתי מוויען הכתה
השמש על ראשי מאד ואתעלף, לא הייתי רעב ללחם
כי אם צמא למים מחום השרב הבוער כאש, אך אנכי
לא ערבתי את לבבי לרוות צמאוני באותת הברכות או
מעיני מים מדי עברי לפניהם, כי יראתי פן אעבור המועד
מדי התמהמהי והטאתי לעמי ולאלהי, אך יש אשר אמרתי
לתקותי נואש בראותי את נפשי הנהלאה כארץ ציה
ועיפה עד אשר לא נותרה בי נשמה ויצורי כלם כצל
נהלכו, ולו לא החלפתי כח לרגעים בשומי אל לבי כי בעד

אהי ועמי אני הולך, כי אז אברתי בענין; בטרם בואי אל המנוחה. בלילה הראשון לנסיעתי ראיתי ירח יקר הולך להאיר לפני הדרך כל הלילה ההוא, ואנכי בכל אות נפשי הואלתי אז לתת שמח לעיני למען ינוח לי אך כמעט מעצבי ונדודי, אך מי ישלים לי את הרגעים היקרים אשר יעלו בתהו ואבדו ממני לעת כזאת? גם ביום השני יצאה השמש בגבורתה כאור הבקר, ולו בערה בהמתה כל היום אז אמרתי נגזרתי, אך בין הערבים התקדרו השמים בעבים, ברקים רבים נראו מאפסים וקול הרעם בגלגל נשמע מקצה השמים ומטר כוחף נתך ארצה, ואנכי שאפתי רוח כתנים ורכיסי גשם נדבות באו כמים בקרבי ונפשי שבה לאיתנה! גם הקשת אות הברית נראה לי אז בענן, ומבין שלל צבעיו הקוה טובה נשקפה לי כמו שחר להאיר נתיב בכל בתי־נפשי פנימה, ויהי ערב יום שני. אנכי באתי על דרכי דרך הרש מצל ויער עב מאד, ויהי חשך ואפלה אשר לא ראיתי כהנה מעודי וברקיע השמים אין כוכב נראה וימש חשך, עד כי אברתי דרכי ויעמוד גם סוסי תחתיו וממקומו לא ימש והוא עיף ויגע. אימה חשכה גדולה נפלה עלי בעת ההיא ולא ידעתי נפשי, כי איככה אוכל וראיתי באבדן ממני העת היקרה באין לאל ידי להושיע? „אהה ה' אלהים! קראתי במר רוחי לאל רוכב ערבות, איכה תראה ולא תתבונן בעמדי פה במנוחה עד אשר יעבור המועד הדרוש לחפצי, לא לעזר ולא להועיל לבני עמי? הלא אתה ה' השבלתני בכל דרכי, אתה אשר אורך ואמתך המה הנהוני באורה

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY FEB 1919

משיר למען שארה היית עם פי, דברתי עם מלכי ארץ ולא אבוש, וגם את משכבי הפכת בחלי ותחליכני והחייני, ועתה אתה למה העזבני על הדרך הזה אשר אני הולך הלוך וקרוב אל בטרתי מאד · !?

הן אלפי רבבות כוכבי אור ממסלותם יאירו בדרך לארץ ויושביה, הקצור קצרה ידך אפוא רב להושיע! לשלח לי הלילה כוכב אחד למטרה להאיר לפני הדרך ולהוציא למרחב רגלי? אף אמנם שמע אלהים לקול תחנוני, כי בנשאי את עיני הרטובה אל השמים אשר חשכו מראות בעדי, רוח גדולה וחזק עבר בסערה דרכו בין עצי היער הרמים והנשאים וירעשו וינועו ועב הענן נקרע לגזרים וירח וכוכבים האירו לי באור יקרות ותאורנה עיני", יהי שם ה' מבורך מן העולם ועד העולם"! קראתי אז בתרועה בשמחת כל לבב, אך ברגע ההוא הרגשתי כאב נורא בעיני השמאלית, כי בחפזי לדפוק את סוסי למען ישאני מהר מזה אהרי עמדי, לא נזהרתי מבלי ראות מאומה מאשר לפני וענף עץ עב הכה את עיני השמאלית ויז ממחץ מכתה על פני, אך לא בידי עתותי לדאוג לנפשי אז, ואמהר לחבוש את עיני במטפחת ואני רצתי מבלי הפוגה עד בואי ועד הגיעי פראגה · ראשי המגדלים נראו לי מרחוק והשעה העשתי עשרה לפני הצהרים הגיעה מדי עברי בלב נרעש ונפעם דרך שער העליון בואכה העירה · כרגע נטיתי עם סוסי אל מול משכן שר־הממשלה, ברעם וברעש באתי אל החצר ומבלי שאול פי איש לי אל היכלו, ויהי כראות השר את פתשגן כתב המלך

Kohn, Salomon
[Der Retter. Hebrew]
ha-Podeh u-matsil

PT
2621
0637
R45
1873